

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

**Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ «SWING» ΣΕ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ:
ΜΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ**

Γιαμά Νικολέτα Αναστασία

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Κοκκινομηλιώτη Λένα

Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, ως μέρος των απαιτήσεων για την ολοκλήρωση του προπτυχιακού κύκλου σπουδών με Κατεύθυνση Μουσικής Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Μουσικής.

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2023

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

«ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

**Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ «SWING» ΣΕ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ:
ΜΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ**

Γιαμά Νικολέτα Αναστασία

Επιτροπή αξιολόγησης:

- 1. Κοκκινομηλιώτη Λένα**
- 2. Κτιστάκης Δημήτρης**
- 3. Λώτης Θεόδωρος**

Κέρκυρα, Σεπτέμβριος 2023

Τίτλος: Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ «SWING» ΣΕ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ: ΜΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

©2023 Γιαμά Νικολέτα - Αναστασία

ALL RIGHTS RESERVED.

Απαγορεύεται η δημοσίευση και η ολική ή μερική ή περιληπτική αναπαραγωγή ή αναδημοσίευση κατά παράφραση ή διασκευή του υλικού αυτής της έκδοσης και η με οποιοδήποτε τρόπο αναπαραγωγή (φωτοτυπία, ηλεκτρονική ή μηχανική αναπαραγωγή, καταγραφή σε ηλεκτρονικό σύστημα ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο), σύμφωνα με το νόμο 2121/93 και τους λοιπούς κανόνες Δικαίου περί Πνευματικής ιδιοκτησίας, χωρίς την έγγραφη άδεια της συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων της συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος (Ν.5343/32 αρ.202 παρ.2).

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου όλους εκείνους και όλες εκείνες, που βοήθησαν από ελάχιστα έως πολύ να λάβει χώρα το project και φυσικά να φτάσει στο τέλος του αυτό το μουσικό και όχι μόνο ακαδημαϊκό μου ταξίδι.

Συγκεκριμένα θα ήθελα να ευχαριστήσω:

Την υπεύθυνη καθηγήτρια μου, κυρία Λένα Κοκκινομηλιώτη, για όλη της την υποστήριξη από την αρχή έως το τέλος, καθώς και τις καθηγήτριες της κατεύθυνσης «Μουσική Παιδαγωγική και Ψυχολογία της Μουσικής», κυρία Ακογιούνογλου, κυρία Διονυσίου και κυρία Ετμεκτσόγλου.

Τη μαέστρο του φωνητικού συνόλου «Καλλιτεχνήματα», κυρία Μαρία Μιχαλοπούλου, για την παραχώρηση της χορωδίας της για τις ανάγκες της πτυχιακής μου, καθώς και όλα τα παιδιά της χορωδίας, που αφιέρωσαν τον πολύτιμο χρόνο τους για τις πρόβες μας.

Την κυρία Χριστίνα Καλλιαρίδου, τον κύριο Δημήτριο Κτιστάκη, και τον κύριο Δημήτριο Παριανό για τις γνώσεις που μοιράστηκαν μαζί μου στην τέχνη της «Διεύθυνσης».

Τους υπέροχους και ταλαντούχους μουσικούς κύριο Λυκοθανάση, κύριο Μπέλλο και κύριο Πολύζο που δέχτηκαν αμέσως και πρόθυμα να συμμετάσχουν.

Τους καταπληκτικούς χορευτές για την πολύτιμη βοήθεια τους στην εκμάθηση της χορογραφίας, κύριο Αντώνη Κριωνά, κύριο Βασίλη Ραλλάτο και κύριο Γιώργο Παπαευσταθίου.

Το φανταστικό, ταιριαστό δίδυμο για την μαγνητοσκόπηση της παράστασης, την κυρία Αλκμήνη Πέτρου – Χατζηπαναγιώτου (εικονολήπτρια) και την κυρία Ισμήνη Πετρίδου (ηχολήπτρια).

Τον δημιουργικό συμφοιτητή μου κύριο Γιώργο Παπασπύρου για την πολύτιμη βοήθειά του στην δημιουργία της αφίσας και του προγράμματος.

Το Μουσικό Σχολείο Πειραιά για την παραχώρηση του χώρου και φυσικά τον καθηγητή μου κύριο Θοδωρή Γιατρά που με έχει στηρίξει και με στηρίζει σε πολλά κομβικά σημεία της ζωής μου.

Την οικογένειά μου για την στήριξή της όλα αυτά τα χρόνια.

Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΟΥ «SWING» ΣΕ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ: ΜΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Περίληψη

Η Jazz αποτελεί ένα μεγάλο κεφάλαιο στην παγκόσμια μουσική ιστορία, ενώ η Swing ως είδος της Jazz, με σπουδαία μουσική παραγωγή, χορευτικά σύνολα και καλλιτέχνες, συγκλόνισε την Αμερική και ολόκληρο τον κόσμο. Στην παρούσα εργασία γίνεται, αρχικά, αναφορά στις θετικές επιδράσεις από την ενασχόληση με τη μουσική και ειδικά με τη Swing, καθώς και στο ιστορικό πλαίσιο της δημιουργίας της Swing. Στο δεύτερο μέρος περιγράφεται project, που περιλάμβανε τη διδασκαλία χορωδιακών τραγουδιών Swing και μίας χορογραφίας Lindy Hop. Σκοπός του project ήταν, να διδαχθεί αυτό το είδος μουσικής (τραγούδι και χορός) σε ομάδα από μη γνώστες/γνώστριες και στη συνέχεια να γίνει παράσταση, η οποία και βιντεοσκοπήθηκε.

Λέξεις κλειδιά: [Jazz, Swing, Lindy Hop, χορωδία]

THE EXPERIENCE OF «SWING» IN A CHORAL ENSEMBLE: A MUSICAL APPLICATION IN THE COMMUNITY

Abstract

Jazz is considered to be a very important music genre worldwide, while Swing as a genre of Jazz, including great music production, dance ensembles and artists, shocked America and the whole world. This paper refers to the benefits of being involved with music and in particular with Swing, as well as to the birth and history of Swing. In the second part, a project is described, which included the teaching of Swing choral songs and of a Lindy Hop choreography. The purpose of the project was to teach this music genre (singing and dancing) in a group of people, that have not been involved with it before, as well as the performance of these songs and the dance, which would be taped.

Keywords: [Jazz, Swing, Lindy Hop, choir]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	9
1.1. Οι θετικές επιδράσεις της μουσικής στον άνθρωπο και στην κοινότητα.....	10
1.2. Ιστορική αναδρομή στη μουσική, στο χορό και στο τραγούδι Swing.....	13
1.3. Η Swing ως γέννημα της κοινότητας και η επίδρασή της σε αυτήν.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	
PROJECT: ΜΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ SWING ΣΕ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ.....	17
2.1. Πορεία διδασκαλίας	19
- 1 ^η συνάντηση	20
- 2 ^η συνάντηση	21
- 3 ^η συνάντηση	22
- 4 ^η συνάντηση	22
- 5 ^η συνάντηση	23
- 6 ^η συνάντηση	24
- 7 ^η συνάντηση	24
- 8 ^η συνάντηση	25
- 9 ^η συνάντηση	25
2.1.1. Παρατηρήσεις σε σχέση με την πορεία της διδασκαλίας	25
2.2. Παρουσίαση του project – Παράσταση.....	27
2.3. Αποτίμηση του project από την κοινότητα.....	27
3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	30
4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	34
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	38

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Jazz αποτέλεσε και αποτελεί ένα μεγάλο κεφάλαιο στην παγκόσμια ιστορία της μουσικής και είναι ένα παράδειγμα συγχώνευσης μουσικών ιδιωμάτων. Βασίζεται κατεξοχήν στον αυτοσχεδιασμό και στην ελευθερία έκφρασης, ενώ είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τους αιματηρούς αγώνες των Αφροαμερικανών¹ ενάντια στο ρατσισμό, γεγονός που της προσδίδει συναισθηματική βαρύτητα και ανθρωποκεντρικό ιδεολογικό υπόβαθρο (Jarrett, 1999).

Δεν είναι τυχαίο, που η Jazz αγαπήθηκε και εκτός Αμερικής, με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν διαφορετικά είδη ethnic Jazz ανά τον κόσμο, ιδίως σε μέρη, που έφεραν τους ίδιους αναστεναγμούς, τους πόνους και τα προβλήματα, που αντιμετώπισαν και οι Αφροαμερικανοί τον περασμένο αιώνα (Gagatsis, 2017). Η Jazz, επομένως, αποτέλεσε το μέσο με το οποίο ο λαός κατάφερε να εκφραστεί, να επαναπροσδιορίσει την ταυτότητά του και να επικοινωνήσει τους σύγχρονους προβληματισμούς του.

Μέσα από τη Jazz ξεπήδησε η Swing, που παρά τη σύντομη πορεία της, είχε σημαντική επίδραση στην αμερικανική κοινωνία και απέκτησε διεθνή αναγνώριση. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται αρχικά οι θετικές επιδράσεις της μουσικής στον άνθρωπο, αλλά και τα ιδιαίτερα οφέλη της Swing, όπως έχουν διαπιστωθεί από πληθώρα ερευνών. Στη συνέχεια γίνεται αναφορά στην ιστορία και στα χαρακτηριστικά της Swing, καθώς και στην αλληλεπίδρασή της με την κοινότητα, στα σπλάχνα της οποίας γεννήθηκε. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η εφαρμογή της διδασκαλίας Swing τραγουδιών και χορού σε μία ομάδα από μη γνώστες/γνώστριες του είδους, που με αφορμή την προετοιμασία για παράσταση Swing τραγουδιών και χορού, ήρθαν για πρώτη φορά σε επαφή με το είδος, το γνώρισαν και βίωσαν τη χαρά από την επαφή με τη Swing.

¹ Αφροαμερικανοί: όρος που αποδίδεται στους έγχρωμους Αμερικανούς, που έχουν ρίζες από την Αφρική. Σε σχέση με τον όρο αυτό, έχει υπάρξει μεγάλη συζήτηση για το τί είναι πολιτικά ορθό να χρησιμοποιείται, καθώς έχουν υπάρξει πολλές ονομασίες των Αφροαμερικανών με ρατσιστική-υποτιμητική χροιά. Τα τελευταία χρόνια επανέρχεται από τα ίδια τα μέλη της αφροαμερικανικής κοινότητας ο όρος «μαύρος» ή «έγχρωμος», ως όρος πολιτικά ορθός. Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιείται ο όρος Αφροαμερικανός, προκειμένου να υπογραμμιστεί η προέλευση της μουσικής Swing, που είναι και το αντικείμενο μελέτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

1.1. Οι θετικές επιδράσεις της μουσικής στον άνθρωπο και στην κοινότητα

Η μουσική παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων, καθώς «πρώτον, μπορεί να ανασύρει τα συναισθήματα, τις αναμνήσεις και τις προηγούμενες συνδέσεις ενός ατόμου από τη ζωή του και δεύτερον, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ένας παράγοντας διευκόλυνσης για τους ανθρώπους, ώστε να απολαμβάνουν κοινά ενδιαφέροντα και δραστηριότητες» (Hays, 2005).

Τα οφέλη από την ενασχόληση με τη μουσική μπορούν να εντοπιστούν σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης ζωής και δραστηριότητας. Αρχικά, στον κοινωνικό τομέα, πληθώρα ερευνών (Ascenso κ.ά., 2018; Gómez-Ullate & Trujillo, 2016; Goodrich, 2019) έχουν αναδείξει τη σημασία της μουσικής στην κοινωνικοποίηση των ανθρώπων, καθώς οι άνθρωποι συναντιούνται για να μοιραστούν κοινά ενδιαφέροντα. Ήδη σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, διαπιστώθηκε σύμφωνα με την έρευνα των Ηλιάδη κ.ά. (2004), ότι η ενασχόληση με τη μουσική ακόμη και από την κυοφορία των εμβρύων, τα βοήθησε να είναι μετέπειτα πιο κοινωνικά και συνεργάσιμα. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, παιδιά μικρής ηλικίας (7-12 ετών) μαθαίνουν μέσω της μουσικής να εντάσσονται σε πλαίσιο με κανόνες και να συνεργάζονται. Επιπλέον, οι μουσικές δεξιότητες ενισχύουν την αυτοεκτίμηση των μικρών παιδιών και την ανάπτυξη ομαδικού πνεύματος (Hodges & O'Connell, 2005). Σύμφωνα με τη Σέργη (1994), ιδιαίτερα για τα ντροπαλά παιδιά και για αυτά που για διάφορους λόγους αρνούνται τη συνεργασία, η μουσική είναι ένα βοηθητικό μέσο, που τα ενθαρρύνει να επικοινωνήσουν και να κοινωνικοποιηθούν ευκολότερα με τον κόσμο γύρω τους.

Για τους εφήβους η μουσική παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και της αυτοπεποίθησής τους, καθώς μέσα από την καλλιτεχνική έκφραση προσπαθούν να απελευθερωθούν από τους κοινωνικούς ρόλους και τη συμβατική ηθική (Σακαλάκ, 2005). Μάλιστα, σύμφωνα με τον Hargreaves (1999), η συμμετοχή των εφήβων σε χορωδία προσφέρει αυξημένη αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση, αλλά και συντελεί στη βελτίωση των κοινωνικών δεξιοτήτων και στη σύνδεση τους με την εκάστοτε κοινότητα. Ακόμη, σε ηλικιωμένα άτομα, η συμμετοχή τους σε μουσικές δραστηριότητες έχει θετικά αποτελέσματα, καθώς αναπτύσσεται η διάδραση και η σύνδεση με την κοινότητα, το αίσθημα του ανήκειν και του κοινού σκοπού (Cohen κ.ά., 2007; Gembris, 2008; Foulkes, 2021).

Επίσης, εντοπίζονται πολλαπλές θετικές επιδράσεις της μουσικής στο γνωστικό τομέα. Στα παιδιά και στους εφήβους έχουν παρατηρηθεί θετικές επιδράσεις στη γλωσσική

ανάπτυξη τόσο της μητρικής γλώσσας, όσο και των ξένων γλωσσών. Σύμφωνα με έρευνα των Douglas & Willatts (1994), οι αναγνωστικές ικανότητες των παιδιών με μουσική παιδεία ήταν κατά πολύ πιο ανεπτυγμένες σε σχέση με τα παιδιά χωρίς μουσική παιδεία. Επίσης, σύμφωνα με έρευνα των Καραπέτσα κ.ά. (2011), η μουσική συντελεί στην ανάπτυξη της οπτικής μνήμης, της οπτικο-χωρικής αντίληψης, της βραχυπρόθεσμης και της ακουστικής μνήμης, ενώ σε σχετικό πείραμα, τα παιδιά, τα οποία είχαν μουσική παιδεία, ανακάλεσαν περισσότερες λέξεις από αυτές που τους δόθηκαν να απομνημονεύσουν, σε σχέση με τα παιδιά, τα οποία δεν είχαν μουσική παιδεία. Μάλιστα, όσα περισσότερα χρόνια ασχολούνταν με τη μουσική, τόσες περισσότερες λέξεις μπόρεσαν να ανακαλέσουν. Αντίστοιχα, σε σχετική μελέτη σε ηλικιωμένους αποδείχθηκε, ότι οι άνθρωποι που είχαν ενεργή μουσική δραστηριότητα όπως η σύνθεση τραγουδιού, ανταποκρίθηκαν στις διανοητικές απαιτήσεις των εργασιών αυτών με δημιουργικούς και παραγωγικούς τρόπους (Creech κ.ά., 2014).

Τέλος, η ενεργής ενασχόληση με τη μουσική, το χορό και το τραγούδι επιφέρει πολλά οφέλη για τη σωματική και ψυχική υγεία. Ο συνδυασμός μουσικής με κίνηση και χορό έχει θετικό αποτύπωμα στη σωματική ανάπτυξη των παιδιών, συντελεί στο μυϊκό αυτοέλεγχο, ενώ ωφελεί τα παιδιά με κινητικά προβλήματα και αναπηρίες (Hodges, 2005). Ποικίλες έρευνες και μελέτες έχουν αναδείξει την θετική επίδραση της μουσικής σε ανθρώπους με αυτισμό, καθώς τους βοηθά στην ανάπτυξη της λεκτικής και της μη λεκτικής επικοινωνίας, των κοινωνικών δεξιοτήτων και της αισθητηριακής αντίληψης (Rickson, 2021; Pater κ.ά., 2021). Πολλές ενεργητικές επιδράσεις έχουν διαπιστωθεί, επίσης, σε παιδιά με Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής και Υπερκινητικότητας (ΔΕΠΥ), όπου η μουσική συμβάλλει στη συναισθηματική τους ηρεμία (Wilde, 2018). Εξίσου ευεργετικές είναι οι επιδράσεις της μουσικής σε άτομα μεγάλης ηλικίας, που αντιμετωπίζουν ασθένειες, όπως το Alzheimer (Flo κ.ά., 2022) ή η άνοια, καθώς τους βοηθά να αντιμετωπίζουν το άγχος και την κατάθλιψη, μέσα από το ομαδικό τραγούδι, το παίξιμο μουσικών οργάνων ή και τη ρυθμική κίνηση (Zapata-Copete κ.ά., 2019). Η ακρόαση μουσικής σε άτομα που πάσχουν από επιληψία, βοηθά στην καταστολή των επιληπτικών τους κρίσεων (Hughes κ.ά., 1998; Maguire, 2017), ενώ ο ρυθμός συμβάλλει στον συντονισμό των κινήσεων ατόμων, που πάσχουν από Parkinson (Pacchetti κ.ά., 2004; Bruin κ.ά., 2010).

Πέραν των προαναφερθέντων οφελών της μουσικής εν γένει, η μουσική Jazz ειδικά έχει μία ιδιαίτερη θέση στα ερευνητικά και θεραπευτικά προγράμματα. Η έρευνα των Wallmann

κ.ά. (2009) σε 12 υγιείς γυναίκες, που παρακολούθησαν μαθήματα χορού Jazz, απέδειξε πως οι συμμετέχουσες βελτίωσαν σημαντικά τη στατική τους ισορροπία. Η έντονη σωματική άσκηση, που απαιτεί η εκτέλεση ακόμη και των απλών βημάτων του χορού Swing και που κατά κύριο λόγο ανήκουν στην αερόβια άσκηση, έχει σαν αποτέλεσμα την πλήρη σωματική εκγύμναση. Τα μέλη μίας Swing κοινότητας βιώνουν την απόλυτη χαρά της μουσικής και του χορού, οι διαπροσωπικές σχέσεις και η επικοινωνία των χορευτών ενισχύονται, ενώ οι χορευτές αισθάνονται ότι έχουν μεγαλύτερη αυτογνωσία και αυτοπεποίθηση, ως αποτέλεσμα της συμμετοχής τους στην κοινότητα χορού Swing (Wenger, 1998; Callahan, 2005). Σύμφωνα με τη Skippy Blair, χορεύτρια Swing, που διεκδίκησε να κατοχυρωθεί το West Coast Swing ως επίσημος χορός της Καλιφόρνιας το 1988, (στο: Callahan, 2005, σ.3), ο χορός Swing είναι μια:

οικεία συζήτηση μεταξύ δύο ανθρώπων... δύο άνθρωποι παίζουν ένα συναρπαστικό παιχνίδι με τη μουσική... Αυτοί γελούν μεταξύ τους. Εμείς γελάμε μαζί τους. Μας συνεπαίρνει η αλληλεπίδραση. Εκτιμούμε αυτή τη σύνδεση μεταξύ της μουσικής και αυτών των δύο ανθρώπων καθώς παίζουν το παιχνίδι τους.

Σύμφωνα με την Callahan (2005), η έντονη διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ των μελών της Swing κοινότητας, τους βοηθά ακόμη και στην καθημερινότητά τους. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Swing, που ανέφεραν οι χορευτές ως ελκυστικά για το είδος αυτό, ήταν κυρίως η αίσθηση της ελευθερίας, που προσφέρει ο χορός και η απόλαυση της μουσικής. Τέλος, πολύ σημαντικό θεωρήθηκε ότι μπορούσαν να συμμετέχουν τόσο αρχάριοι όσο και έμπειροι σε άλλα είδη χορευτές (Callahan, 2005).

1.2. Ιστορική αναδρομή στη μουσική, στο χορό και στο τραγούδι Swing

Η Swing (κουνιέμαι, αιωρούμαι) πήρε αυτό το όνομα, επειδή ήταν εύθυμη, ρυθμική και απαιτούσε ευκινησία και ευλυγισία από τους χορευτές. Η μουσική Swing πρωτοεμφανίστηκε μετά το 1920 στο Σικάγο στις μεγάλες ορχήστρες Αφροαμερικανών, όπως του Count Basie (1904-1984).² Βασίστηκε στον αυτοσχεδιασμό, που αναπτύχθηκε κυρίως την περίοδο 1930-1935 ως και τα μέσα του 1940 από εξέχοντες σολίστες, όπως οι Henry «Red» Allen (1908-1967), Roy Eldridge (1911-1989), Coleman Hawkins (1904-1969), Chu Berry (1908-1941), Benny Goodman (1909-1986), Johnny Hodges (1907-1970), Lester Young (1909-1959). Την ίδια περίοδο, άρχισαν να δημιουργούνται και να δίνονται κανόνες για αυτοσχεδιασμούς ακόμη και σε όργανα, που προηγουμένως θεωρούνταν ακατάλληλα για σόλο περιλαμβάνοντας τα ντραμς (Gene Krupa, Chick Webb), το κοντραμπάσο (Jimmy Blanton), το βιμπράφωνο (Lionel Hampton, Red Norvo) και την κιθάρα (Django Reinhardt, Charlie Christian) (Robinson, 2001).

Η μουσική αυτή παιζόταν από μεγάλες μπάντες (big bands), όπως αυτές που διηύθυναν οι Duke Ellington (1899-1974), Fletcher Henderson (1897-1952), Count Basie, Jimmie Lunceford (1902-1947), Benny Goodman (1909-1986), Artie Shaw (1910-2004) και Earl Hines (1903-1983). Σύμφωνα με τον Παπαδημητρίου (1983), σπουδαιότερος ενορχηστρωτής ήταν ο Fletcher Henderson, ο οποίος διαμόρφωσε μια τυποποιημένη μορφή διασκευής για τις ορχήστρες με ερωτήσεις – απαντήσεις μεταξύ σαξόφωνου και τρομπέτας. Σπουδαίες ήταν επίσης και οι ορχήστρες των αδερφών Tommy (1905-1956) και Jimmy Dorsey (1904-1957) και του Glenn Miller (1904-1944).

Παράλληλα με τη μουσική Swing αναπτύχθηκαν διάφοροι χοροί, που ταίριαζαν στα ρυθμικά της μοτίβα. Ένας από αυτούς, και από τους πιο δημοφιλείς μέχρι και τις μέρες μας, ήταν το Lindy Hop. Το Lindy Hop γεννήθηκε στο Χάρλεμ στα τέλη του 1920. Σύμφωνα με τον Manning (2007), το όνομα «Lindy Hop» δόθηκε στον χορό προς τιμή του Charles Lindbergh (1902-1974), ο οποίος ολοκλήρωσε την πρώτη ατομική διατλαντική πτήση στις 20 Μαΐου 1927 (Taylor, 1995)³. Κάποιοι από τους πιο αξιοσημείωτους χορευτές ήταν οι Frankie

² Ο Count Basie ήταν Αφροαμερικανός πιανίστας της Swing, ο οποίος καινοτόμησε χρησιμοποιώντας το τετραμερές μέτρο, ρυθμικό στοιχείο που αντέγραψαν στη συνέχεια και άλλοι μουσικοί. Δημιούργησε ουσιαστικά την «μουσική λεωφόρο», όπου πολλοί ακόμα Αφροαμερικανοί μουσικοί «πάτησαν» και ακολούθησαν στα μουσικά τους ταξίδια (Gridley, 2017).

³ Έως τότε ο χορός αυτός ονομαζόταν «Breakaway». Η ονομασία δόθηκε από τον διάσημο χορευτή, Shorty Snowden (1904-1982).

Manning (1914-2009), Norma Miller (1919-2019), Leon James (1913-1970) και Al Minns (1920-1985), γνωστοί για τις ακροβατικές τους φιγούρες και τα τολμηρά βήματα στον αέρα (air steps). Στο Savoy Ballroom⁴ στο Χάρλεμ της Νέας Υόρκης, οι Norma Miller και Frankie Manning εφηύραν την κίνηση swing-out, που επέτρεπε μεγαλύτερη ελευθερία κίνησης και αυτοσχεδιασμού στο ζευγάρι (Crosby & Moss, 2014).

Πολλοί σπουδαίοι χορευτές προώθησαν περισσότερο τη δημοτικότητα του Lindy Hop μέσω του κινηματογράφου, όπως οι Bill «Bonjales» Robinson (1978-1949), John Bubbles (1902-1986), Fred Astaire (1899-1987), αδερφοί Nicholas Fayard (1914-2006) και Harold (1921-2000), Jeni LeGon (1916-2012), και αδερφοί Condos (Frank, Nick, Steve). Σημαντικός Αφροαμερικανός χορογράφος ήταν ο Buddy Bradley (1905-1972), ενώ άλλοι χορευτές, που πρόσθεσαν το δικό τους ξεχωριστό στυλ στο Lindy Hop ήταν οι Charles «Honi» Coles (1911-1992) και Charles «Cholly» Atkins (1913-2003) (Crosby & Moss, 2014).

Τέλος, σε σχέση με το τραγούδι η σημαντικότερη τραγουδίστρια Jazz της δεκαετίας του 1930, σύμφωνα με τον Gridley (2014), ήταν η Billie Holiday (1915-1959), που ονομάστηκε και «Lady Day», λόγω της αυθεντικότητας της φωνής της, που συγκινούσε βαθύτατα τους ακροατές. Άλλες σημαντικές φωνές της Swing ήταν οι Ella Fitzgerald (1917-1996), Louis Armstrong (1901-1971), Anita O' Day (1919-2006), Frank Sinatra (1915-1998), Jimmy Rushing (1901-1972) κ.ά. (Παπαδημητρίου, 1983).

1.3. Η Swing ως γέννημα της κοινότητας και η επίδρασή της σε αυτήν

Η Swing γεννήθηκε στα σπλάχνα της Αφροαμερικανικής κοινότητας, ως εξέλιξη της Jazz, και ενσωμάτωσε διαφορετικά στυλ παιξίματος από τη Νέα Ορλεάνη ως το Σικάγο και τη Νέα Υόρκη. Η Jazz ήταν μια δυνατή καινούργια μουσική, που χαρακτηριζόταν από συγκοπές, πολυρυθμία, αυτοσχεδιασμό, κλίμακες blues και δυνατό ρυθμό. Εκτός, όμως, από τις αφρικανικές της ρίζες, η Jazz έχει και πολλά ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά, όπως η σύνθεση, η εσωτερική δομή και η αρμονία (Wheaton, 1994).

Επιπλέον, η μουσική για τους Αφροαμερικανούς ήταν μία πολιτική πράξη. Μέσω της Jazz, εξέφραζαν όσα δεν μπορούσαν να φωνάξουν για την καταπίεση, τη δουλεία και την τυραννία, που έζησαν για σειρά ετών. Εκεί έβρισκαν άνεση και γαλήνη. Η μουσική ήταν ο

⁴ Το Savoy Ballroom ήταν το σπουδαιότερο νυκτερινό κέντρο της Jazz όλων των εποχών (Millman, 1998).

τρόπος, με τον οποίο ο θυμός και η θλίψη μπορούσαν να μετατραπούν σε θετική ενέργεια (Dawson, 2001). Η Jazz χρησιμοποιήθηκε ως αντίδοτο στην καταπιεστική βιομηχανική κοινωνία (Ogren, 1992), ενώ ο χορός και η μουσική Swing έδωσαν πολλά περιθώρια ελεύθερης έκφρασης.

Γενικότερα η Swing, ως χορευτικό στυλ και μουσική, αποτέλεσε μια αντικαθεστωτική πολιτική κίνηση, που εξέφραζε την αντίδραση στα απολυταρχικά, ρατσιστικά συστήματα και τον καθωσπρεπισμό της λευκής κοινότητας, και έφερνε στο προσκήνιο τις ανάγκες και τις επιθυμίες της γενιάς της (Bindas, 2001). Τόσο μέσω της μουσικής, όσο και μέσω του χορού Swing, οι νέοι στην Αμερική, αλλά και σε όλο τον κόσμο, εξέφρασαν την αντίθεσή τους στο κοινωνικό σύστημα, την πολιτιστική βιομηχανία, αλλά και την γονική εξουσία. Αυτός είναι ένας σημαντικός λόγος, που «αγκαλιάστηκε» από τόσους λευκούς⁵ νέους, οι οποίοι μπόρεσαν να εκφράσουν την αντίθεσή τους προς το πολιτικό σύστημα της εποχής εκείνης, μέσω της Τέχνης (Back, 1997).

Για πρώτη φορά στην αμερικανική ιστορία, οι Αφροαμερικανοί μουσικοί γίνονται «σταρ» ενός τεράστιου κοινού λευκών (Vulliamy, 1990). Μάλιστα, η Swing θεωρείται ότι είναι το πρώτο ιδίωμα της Jazz, που αποδείχθηκε εμπορικά επιτυχημένο και προσέφερε σεβασμό σε όλη την Jazz, που ως τότε είχε συνδεθεί με τον υπόκοσμο της Νέας Ορλεάνης (Britannica, 2020). Το γεγονός αυτό αποτελούσε για την εποχή εκείνη μια κοινωνική και πολιτιστική επανάσταση, μια νίκη ενάντια στις φυλετικές διακρίσεις των Αμερικανών. Οι Αφροαμερικανοί μουσικοί μπορούσαν να στέκονται ισάξια δίπλα στους λευκούς, αν όχι καλύτερα. Επίσης, η μουσική αυτή άγγιξε διαφορετικές τάξεις, πλούσιοι και φτωχοί έπαιζαν και χόρευαν πλάι-πλάι (Παπαδημητρίου, 1982). Οι διακρίσεις εξακολουθούσαν να υπάρχουν, αλλά στην κοινότητα της Jazz, οι μουσικοί θεωρούνταν ίσοι, ενώ δημιουργούνταν η αίσθηση ταυτότητας, πρωτοτυπίας και κοινωνικής συνοχής (Philipp, 2009).

Σύμφωνα με την Κουτσουπίδου (2008), η μουσική επικοινωνία μπορεί να επιτευχθεί ακόμη κι από άτομα, που αντιπροσωπεύουν διαφορετικές χώρες, κουλτούρες, θρησκείες και παραδόσεις. Αυτό αποδείχθηκε και στην περίπτωση της Jazz και της Swing, καθώς δεν ήταν λίγες οι φορές, που λευκοί και έγχρωμοι συνεργάστηκαν στα ίδια μουσικά σχήματα (Stearns, 1970), παρόλο που υπήρχαν και αυτούσιες μπάντες που αποτελούνταν αποκλειστικά από λευκούς ή έγχρωμους μουσικούς αντίστοιχα. Επίσης, εκτός από την αποδοχή της από το

⁵ Λευκοί: όρος που αποδίδει τους Αμερικανούς, που δεν είναι έγχρωμοι.

λευκό κοινό της Αμερικής, απέκτησε φανατικούς οπαδούς (τόσο ακροατές όσο και μουσικούς) στην Ευρώπη, στην Ασία και στην Αφρική. Μάλιστα, πολλοί μουσικοί που έκαναν περιοδείες σε χώρες της Ευρώπης, δεν ξαναγύρισαν στην Αμερική, γιατί τους προσφέρθηκε μόνιμη εργασία στην Ευρώπη (Τσίλτον, 1981).

Η συνύπαρξη και η αποδοχή του διαφορετικού, που υπήρξε βασικό συστατικό της Swing, ήταν και ένας λόγος για την απαγόρευσή της από το ναζιστικό καθεστώς. Οι Γερμανοί Ναζί πολιτικοί και προπαγανδιστές θεωρούσαν και παρουσίαζαν αυτό το είδος ως απειλή για τη φυλετική καθαρότητα, επειδή προερχόταν από Αφροαμερικανούς. Η φιλοσοφία του εθνικού φανατισμού και των έντονων φυλετικών διαφορών, ερχόταν σε αντίθεση με την φιλοσοφία της Jazz και της συγχώνευσης των πολιτιστικών ταυτοτήτων. Για το λόγο αυτό, η Swing είχε απαγορευτεί να ακούγεται και να χορεύεται στις μουσικές αίθουσες οπουδήποτε είχαν κυριαρχήσει οι Ναζί (Back, 1997; Zwerin, 2000).

Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η Swing άρχισε να χάνει τη δημοτικότητά της. Ωστόσο, άφησε το μουσικό και κοινωνικό της αποτύπωμα. Σταδιακά το ρυθμικό μοτίβο swing μετατράπηκε σε ρυθμικό μοτίβο rhythm-and-blues, το οποίο εμφανίζεται στο πρώιμο Rock 'n' Roll. Στα μέσα του 1980 υπήρξε αναβίωση ιδίως του χορού Swing, καθώς ο χορός με άγγιγμα (touch dancing) ήρθε ξανά στη μόδα. Στα 1990 παραπάνω από 350 νέες οργανώσεις σε Η.Π.Α και Ευρώπη δημιουργήθηκαν, για να συντηρήσουν και να προωθήσουν το χορό Swing. Άρχισαν να διοργανώνουν χορούς και μαθήματα, workshops, φεστιβάλ, χορευτικά «camps» και διαγωνισμούς, όλα σχετικά με την Swing (Millman, 1998). Αλλά μέχρι και σήμερα, διεξάγονται διεθνείς διαγωνισμοί χορού Swing, που αποτελούν πολυπολιτισμικές συναντήσεις, έτσι που η Swing να μην είναι μόνο μία νοσταλγική αναβίωση (Usner, 2001), αλλά μια ουσιαστική πολιτιστική και διαπολιτισμική συνεύρεση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

PROJECT:

ΜΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ SWING ΣΕ ΧΟΡΩΔΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναπτυχθεί η μεθοδολογία εφαρμογής ενός project εκμάθησης Swing σε μη γνώστες/γνώστριες του είδους. Συγκεκριμένα διδάχθηκαν έξι τραγούδια και μία χορογραφία σε χορωδιακό σύνολο, που αποτελούνταν από άτομα διαφορετικών ηλικιών και που δεν είχαν προηγούμενη γνώση της μουσικής αυτής. Σκοπός του project ήταν να γνωρίσει το χορωδιακό σύνολο το νέο αυτό είδος και να παρουσιάσει το αποτέλεσμα αυτό σε μία παράσταση.

Επιμέρους στόχοι του project ήταν τα μέλη της ομάδας να γνωρίσουν την ιστορία και τα μουσικά χαρακτηριστικά του είδους, να αποδώσουν τη μουσική μέσω του τραγουδιού και του χορού, να νιώσουν αυτοπεποίθηση και να συνδεθούν με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας. Προσδοκώμενα θετικά αποτελέσματα από τη διαδικασία ήταν, επιπλέον, η ομάδα να βιώσει θετικά συναισθήματα από την επαφή με τη μουσική και το χορό Swing.

Η διδασκαλία έγινε στο πλαίσιο μη τυπικής εκπαίδευσης. Στο project συμμετείχαν συνολικά 14 χορωδοί, 4 άντρες και 10 γυναίκες. Τα μέλη της ομάδας ανήκουν σε χορωδιακό σύνολο αστικού κέντρου, που εκτελεί κατά κύριο λόγο κλασικό ρεπερτόριο. Συμμετέχουν στο συγκεκριμένο χορωδιακό σύνολο από δύο ως δέκα χρόνια. Οι ηλικίες των μελών κυμαίνονται από 18 ως 70 ετών, με μέση ηλικία τα 30 έτη. Πριν την έναρξη του project πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τα μέλη της ομάδας, όπου εξηγήθηκε ο λόγος πραγματοποίησής του (στο πλαίσιο διπλωματικής εργασίας στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου), η διαδικασία που θα ακολουθηθεί, το χρονοδιάγραμμα, και η τελική του παρουσίαση, η οποία θα βιντεοσκοπούνταν, και ζητήθηκε η συγκατάθεσή τους. Οι πρόβες για το project πραγματοποιήθηκαν στο χώρο, που στεγαζόταν το χορωδιακό σύνολο.

Πραγματοποιήθηκαν 9 συναντήσεις-πρόβες διάρκειας μίας ώρας η καθεμία – εκτός από την τελευταία, που ήταν και γενική πρόβα και διήρκεσε δύο ώρες – σε διάστημα τριών μηνών. Επίσης, πραγματοποιήθηκαν ενδιάμεσα τέσσερις ξεχωριστές πρόβες για την κάθε φωνή, με βάση τις ανάγκες που προκύπταν κατά τη διαδικασία, διάρκειας 4 ωρών (μία ώρα ανά φωνή). Συνολικά, ο χρόνος που αφιερώθηκε στις πρόβες ήταν οι 14 ώρες.

Διδάχθηκαν έξι τραγούδια της Swing, σε διασκευή για χορωδία. Τα πρώτα δύο αποδόθηκαν από τρίφωνο γυναικείο σύνολο (Σοπράνο 1, Σοπράνο 2, Άλτο), τα επόμενα δύο από μεικτό τρίφωνο σύνολο (Σοπράνο, Άλτο, Μπάσο) και τα δύο τελευταία από μεικτό τετράφωνο σύνολο (Σοπράνο, Άλτο, Τενόρο, Μπάσο). Συγκεκριμένα, διδάχθηκαν τα εξής τραγούδια:

1. *Sing-sing-sing*, Μουσική και Στίχοι: Louis Prima, Μεταγραφή: Mark Brymer
2. *Take the 'A' train*, Μουσική και Στίχοι: Billy Strayhorn, Μεταγραφή: Kirby Shaw
3. *It don't mean a thing*, Μουσική: Duke Ellington, Στίχοι: Irving Mills, Μεταγραφή: Jay Althouse
4. *They can't take that away from me*, Μουσική: George Gershwin, Στίχοι: Ira Gershwin, Μεταγραφή: Mark Hayes
5. *The way you look tonight*, Μουσική: Jerome Kern, Στίχοι: Dorothy Fields, Μεταγραφή: Kirby Shaw
6. *Mack the knife*, Μουσική: Kurt Weill, Αρχικοί γερμανικοί στίχοι: Bertolt Brecht, Αγγλικοί στίχοι: Mark Blitzstein, Μεταγραφή: Kirby Shaw

Τα παραπάνω τραγούδια επιλέχθηκαν, προκειμένου τα μέλη της χορωδίας να έρθουν σε επαφή με διαφορετικούς, δημοφιλείς συνθέτες της εποχής εκείνης. Ακόμη, πολλά από τα συγκεκριμένα τραγούδια έχουν γνωστές μελωδίες, και για αυτόν τον λόγο θα ήταν οικεία στους/στις χορωδούς. Τέλος, για τα συγκεκριμένα τραγούδια υπήρχαν αρκετά καλές μεταγραφές για χορωδιακά σύνολα.

Επίσης, διδάχθηκε μία χορογραφία της ίδιας εποχής, η *Shim sham routine*, η οποία είναι γνωστή στην κοινότητα του Lindy Hop και χορεύεται ως τις μέρες μας.

Επειδή το χρονικό περιθώριο των προβών και της συνολικής προετοιμασίας ήταν πολύ περιορισμένο, δόθηκε η λίστα των τραγουδιών και ζητήθηκε από τα μέλη της ομάδας να τα ακούσουν πριν την πρόβα, ώστε να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με το είδος (Παράρτημα Ι).

Για τις ανάγκες του project τηρήθηκε ημερολόγιο προβών μέχρι την τελική παρουσίασή του, όπου καταγράφηκαν όσα διδάσκονταν, η μέθοδος, οι λεπτομέρειες για την πορεία της διδασκαλίας, καθώς και οποιαδήποτε δυσκολία παρουσιάστηκε και οι τρόποι αντιμετώπισής της. Παρακάτω παρουσιάζεται συνοπτικά η πορεία της διδασκαλίας.

2.1. Πορεία διδασκαλίας

Βασική αρχή της διαδικασίας από την αρχή ήταν η δημιουργία κλίματος συμμετοχής και συνδημιουργίας. Για το λόγο αυτό, πριν από την πρόβα και με τις οδηγίες της μαέστρου, τα μέλη της ομάδας διαμόρφωναν ο χώρος, ο οποίος ήταν περίπου 17 τ.μ., ώστε να υπάρχει χώρος για την εκμάθηση. Στο τέλος των συναντήσεων, ο χώρος καθαριζόταν και

διαμορφωνόταν, όπως ήταν στην αρχή. Η πρόβα ξεκινούσε με ενεργοποίηση του σώματος και της φωνής μέσω ασκήσεων διάρκειας πέντε λεπτών, ενώ πριν από τη διδασκαλία της χορογραφίας, γινόταν πεντάλεπτο ζέσταμα του σώματος με διατάξεις. Στο τέλος της πρόβας, η ομάδα ενημερωνόταν για το περιεχόμενο της επόμενης συνάντησης, ώστε να έχει ήδη ακούσει και προετοιμάσει το αντίστοιχο τραγούδι.

Οι πρόβες έγιναν όλες με την παρουσία επαγγελματία πιανίστα, που συνόδευε στα τραγούδια με βάση τις οδηγίες της μαέστρου, ενώ τα χορευτικά συνοδεύονταν από ηχογραφημένη μουσική σύνθεση μέσω ηχείου. Ο απαραίτητος εξοπλισμός για την πραγματοποίηση των μαθημάτων ήταν το πιάνο, το ηχείο, καθώς και το κινητό τηλέφωνο, το οποίο συνδεόταν με το ηχείο, για την αναπαραγωγή των ηχογραφημένων συνθέσεων. Επίσης, οι συμμετέχοντες είχαν εφοδιαστεί με ντοσιέ με τις παρτιτούρες των τραγουδιών, που τους δόθηκαν από τη μαέστρο, και τους είχε ζητηθεί να έχουν άνετο ντύσιμο για τις ανάγκες του χορού.

Για τις ανάγκες της παράστασης ζητήθηκε η συμβολή από δύο ακόμη επαγγελματίες μουσικούς και γνώστες της Swing, εκτός του πιανίστα, που ήταν ήδη στις πρόβες. Συγκεκριμένα, στην 9^η συνάντηση (γενική πρόβα) και στην παράσταση συμμετείχαν τρεις επαγγελματίες μουσικοί. Αυτοί ήταν ο πιανίστας, ο κοντραμπασίστας και ο ντράμερ.

- 1^η συνάντηση:

Στόχοι του μαθήματος ήταν να έρθει η ομάδα σε μία πρώτη επαφή με τη μουσική και το τραγούδι Swing και να μελετηθεί το πρώτο μισό από το τραγούδι *Sing-sing-sing*. Αρχικά, έγινε εισαγωγή στη Swing, την ιστορία της και την κοινωνική της διάσταση, προκειμένου να ενταχθούν οι χορωδοί στον κόσμο της συγκεκριμένης μουσικής και τα πολιτιστικά της χαρακτηριστικά. Συζητήθηκε, ότι αυτό το είδος μουσικής εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Αμερική, στα τέλη του 1920, και παίχτηκε από τις μεγάλες μπάντες (big bands).

Στη συνέχεια παρουσιάστηκε το πρώτο τραγούδι, το *Sing-sing-sing*, που είναι πολύ γνωστό και για τη μουσική, αλλά και το χορό του, από την ταινία *Swing Kids* (Carter, 1993). Το τραγούδι αυτό αναδείχθηκε από την ορχήστρα του Benny Goodman⁶, αλλά ο δημιουργός

⁶ Benny Goodman (1909-1986): Λευκός Αμερικανός κλαρινετίστας και αρχηγός μπάντας (bandleader), με μεταναστευτικό υπόβαθρο (οι γονείς του ήταν μετανάστες από τη Ρωσία), που ονομάστηκε και «Βασιλιάς της Swing». Στις μπάντες του είχε και μαύρους μουσικούς, ενώ ασχολήθηκε και με την κλασική μουσική (Britannica, 2023).

του ήταν ο Luis Prima⁷. Η επιλογή του συγκεκριμένου τραγουδιού έγινε, επειδή ήταν ήδη πολύ γνωστό και άρα οικείο ως άκουσμα στην ομάδα.

Αρχικά, έγινε ακρόαση του τραγουδιού και άρχισαν να δουλεύονται οι φωνές, πρώτα μία-μία, ξεκινώντας από την Άλτο, στη συνέχεια η Σοπράνο 2 και τέλος η Σοπράνο 1. Επιλέχθηκε αυτός ο τρόπος προσέγγισης-διδασκαλίας του τραγουδιού, καθώς στη συγκεκριμένη μεταγραφή η Άλτο τραγουδά μια σύνθετη αρμονική γραμμή, ακολούθησε η Σοπράνο 2, που τραγουδά μια λιγότερο σύνθετη γραμμή, ενώ τέλος διδάχθηκε η Σοπράνο 1, που τραγουδά τη μελωδία. Εξηγήθηκαν σε εισαγωγικό επίπεδο τα τεχνικά στοιχεία του τραγουδιού, ρυθμικά θέματα και συγκοπές, και δόθηκαν οδηγίες για τον τρόπο ερμηνείας στα συγκεκριμένα σημεία. Εν τέλει, έγινε προσπάθεια για ομαδική εκτέλεση του μισού τραγουδιού, όπου ήρθαν στην επιφάνεια κάποιες αδυναμίες, αλλά η όλη διαδικασία λειτούργησε θετικά ως εισαγωγή στη Swing.

- 2^η συνάντηση:

Στόχος του μαθήματος ήταν να έρθει η ομάδα σε μία πρώτη επαφή με το χορό της Swing, την ιστορία του και τα πρώτα βασικά βήματα της χορογραφίας *Shim-sham*. Η χορογραφία αυτή επιλέχθηκε διότι είναι μία σχετικά εύκολη χορογραφία με ιστορία άνω των 100 ετών, η οποία χορεύεται σε όλο τον κόσμο από την κοινότητα του Lindy Hop. Ένα από τα πιο δημοφιλή τραγούδια, το οποίο χορεύεται με την συγκεκριμένη χορογραφία είναι το *Tain't What You Do*, σε εκτέλεση του Jimmy Lunceford και της Ορχήστρας του (Jimmie Lunceford and His Orchestra, 2019).

Αρχικά, παρουσιάστηκαν κάποια εισαγωγικά ιστορικά στοιχεία του Lindy Hop, καθώς και κάποια ονόματα δημιουργών και χορευτών. Εν συνεχεία, δόθηκαν οδηγίες για τον τρόπο μετρήματος των βημάτων της συγκεκριμένης χορογραφίας και τις πρώτες κινήσεις του χορού. Συγκεκριμένα, παρουσιάστηκαν οι κινήσεις *Shim-sham*, *Tacky Annie*, *Push & Crossover* και *Full break*. Αυτές οι κινήσεις ανήκουν στο χορό solo jazz, δηλαδή ο καθένας χορεύει μόνος του. Παρόλο που η ομάδα δεν είχε χορέψει ξανά αυτό το είδος, κατάφερε να κατανοήσει και να αποδώσει τις κινήσεις σε έναν αρχικό-αργό ρυθμό και χωρίς μουσική.

⁷ Luis Prima (1910-1978): Λευκός Αμερικανός μουσικός, στιχουργός και αρχηγός μπάντας, με μεταναστευτικό υπόβαθρο (οι γονείς του ήταν μετανάστες από την Ιταλία). Το μουσικό του στίλ περιλάμβανε στοιχεία της Jazz, της Swing, της Big band music, του boogie-woogie, του rhythm and blues και της Ιταλικής λαϊκής μουσικής (Britannica, 2023).

- 3^η συνάντηση

Στόχος του μαθήματος ήταν να διδαχθεί το τραγούδι *It don't mean a thing*. Αρχικά, έγινε εισαγωγή σε σχέση με τα όργανα, που έπαιζαν εκείνη την εποχή στις μπάντες. Συγκεκριμένα, έγινε αναφορά στο *rhythm* και στο *wind section*. Το πρώτο αποτελείται συνήθως από λίγα όργανα όπως κιθάρα ή πιάνο, κοντραμπάσο και ντραμς και το δεύτερο συνήθως από σαξόφωνα, κλαρινέτα, τρομπέτες, τρομπόνια ή και άλλα χάλκινα πνευστά. Αυτή η εισαγωγή έγινε, γιατί στη συγκεκριμένη διασκευή του τραγουδιού από τον Jay Althouse, έναν σύγχρονο μουσικό και συνθέτη χορωδιακής μουσικής, στην οποία και διδάχθηκε το τραγούδι, ακούγεται σαν να παίζει μία Big Band, με τα σαξόφωνα να έχουν αντικατασταθεί από τη Σοπράνο, οι τρομπέτες από την Άλτο, τα τρομπόνια από τον Τενόρο και το κοντραμπάσο από τον Μπάσο. Με αυτόν τον τρόπο, τα μέλη της ομάδας, είχαν την αίσθηση πως είναι μέλη μίας Big Band. Δουλεύτηκαν πρώτα οι φωνές του Τενόρου και της Άλτο, στη συνέχεια του Μπάσου και της Σοπράνο. Στο τέλος, τραγούδησαν όλες οι φωνές μαζί.

Στο δεύτερο μέρος του μαθήματος έγινε επανάληψη στα χορευτικά βήματα, που διδάχθηκαν στο προηγούμενο μάθημα.

- 4^η συνάντηση

Στόχος ήταν να εξηγηθεί ο όρος «συγκοπή», ένα ιδιαίτερο μουσικό στοιχείο της Swing, και να ολοκληρωθεί το τραγούδι *Sing-sing-sing*, που ήταν το μεγαλύτερο και δυσκολότερο τραγούδι του ρεπερτορίου.

Η σταδιακή εξοικείωση της ομάδας με το ρυθμό της Swing, αλλά και η εμπέδωση της συγκοπής, συνέβαλε στο να ολοκληρωθεί το μάθημα με επιτυχία και να βελτιωθεί η απόδοση των χορωδών. Ολοκληρώθηκε η διδασκαλία του *Sing-sing-sing* και έγινε επανάληψη στο *It don't mean a thing*. Κατά τη διάρκεια των τραγουδιών, παρατηρήθηκε ότι οι χορωδοί άρχισαν να κουνούν το σώμα τους στο ρυθμό των τραγουδιών και να προσθέτουν δικούς τους μελωδικούς αυτοσχεδιασμούς στα τραγούδια. Η ομάδα άρχισε να εξοικειώνεται με τα τραγούδια και ως εκ τούτου με το ρυθμό και την αρμονία της Swing, ώστε να νιώθει αυτοπεποίθηση για δημιουργία και αυτενέργεια, ενώ υπήρχε αποδοχή από το σύνολο της ομάδας στις αυτοσχεδιαστικές απόπειρες των μεμονωμένων μελών.

Στο δεύτερο μέρος του μαθήματος έγινε επανάληψη στα χορευτικά βήματα, που είχαν ήδη διδαχθεί.

- 5^η συνάντηση

Στόχοι του μαθήματος ήταν η επανάληψη και εμπέδωση των προηγούμενων γνώσεων, καθώς και η διδασκαλία των τραγουδιών *They can't take that away from me* και *Take the 'A' train*. Το πρώτο τραγούδι είναι σε μουσική του George Gershwin⁸ και σε στίχους του αδερφού του Ira.⁹ Ο Gershwin, ήταν ένας από τους κορυφαίους συνθέτες Jazz και Swing μουσικής, ο οποίος ξεκίνησε την μουσική του εκπαίδευση με κλασική μουσική και χρησιμοποίησε πολλά στοιχεία της στις συνθέσεις του. Το τραγούδι αυτό επιλέχθηκε, ώστε τα μέλη της ομάδας, που ήταν εξοικειωμένα με κλασικό ρεπερτόριο, να αναγνωρίσουν τα κοινά στοιχεία κλασικής μουσικής και Jazz.

Στο *They can't take that away from me*, η φωνή Άλτο μπορούσε να αναλυθεί σε δύο διαφορετικές φωνές αλλά αποφασίστηκε από την ομάδα να τραγουδηθεί η μία από τις δύο, η χαμηλότερη, η οποία ακουγόταν πιο αρμονικά στο σύνολο. Έγινε πρόβα σε κάθε φωνή χωριστά, στη συνέχεια σε ομάδες των δύο φωνών, και στο τέλος σε όλες τις φωνές μαζί.

Στη συνέχεια διδάχθηκε το *Take the 'A' train* από γυναικείο σύνολο. Το συγκεκριμένο τραγούδι του Billy Strayhorn¹⁰, γράφτηκε το 1939 και ήταν ένα πολύ δημοφιλές κομμάτι της εποχής εκείνης. Ηχογραφήθηκε από την Big Band του Duke Ellington¹¹, μία από τις πιο δημοφιλείς ορχήστρες της εποχής εκείνης στην Αμερική.

Στο δεύτερο μέρος του μαθήματος έγινε επανάληψη και στα χορευτικά βήματα, που είχαν ήδη διδαχθεί.

⁸ George Gershwin (1898-1937): Αμερικανός συνθέτης, με μεταναστευτικό υπόβαθρο (οι γονείς του ήταν Ρώσοι μετανάστες), που θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς και δημοφιλείς όλων των εποχών. Έγραψε μουσική για πιάνο και ορχήστρα τόσο σε τεχνικές και φόρμες της κλασικής μουσικής, όσο και σε Jazz (Britannica, 2023).

⁹ Ira Gershwin (1896-1983): Αδερφός του George Gershwin, στιχουργός, συνεργάστηκε με τον αδερφό του, αλλά και με άλλους γνωστούς συνθέτες, όπως ο Kurt Weill (Britannica, 2023).

¹⁰ Billy Strayhorn (1915-1967): Αφροαμερικανός πιανίστας και συνθέτης, που συνεργάστηκε αποκλειστικά με τον Duke Ellington (Britannica, 2023).

¹¹ Duke Ellington (1899-1974): Αφροαμερικανός πιανίστας, ο σπουδαιότερος συνθέτης Jazz και αρχηγός μπάντας της εποχής του. Ήταν ένας από τους πρώτους ιδρυτές ορχήστρας Big Band, την οποία διηύθυνε για περισσότερο από μισό αιώνα (Britannica, 2023).

- 6^η συνάντηση

Στόχοι του μαθήματος ήταν η επανάληψη και εμπέδωση των προηγούμενων γνώσεων, καθώς και η διδασκαλία του τραγουδιού *Mack the knife*. Το τραγούδι αυτό επιλέχθηκε, γιατί είναι πολύ γνωστό και μεταφρασμένο σε πολλές γλώσσες. Στην αρχική του μορφή έχει γραφεί ως μπαλάντα (Moritat-murder ballad) από τον Kurt Weill¹², Γερμανό συνθέτη, που έγραψε κατά κύριο λόγο οπερατικά τραγούδια. Το συγκεκριμένο τραγούδι, που έγινε ευρέως γνωστό, χάρη στη διασκευή του από τον Louis Armstrong το 1955, είναι ένα παράδειγμα πειραματισμού της Jazz μουσικής πάνω σε άλλο είδος, κάτι το οποίο συνηθιζόταν και συνηθίζεται από τους Jazz μουσικούς.

Στη μεταγραφή του Kirby Shaw, που τραγούδησε η ομάδα, επισημάνθηκε ότι υπάρχουν πέντε διαφορετικές τονικότητες, συγκεκριμένα η κάθε επόμενη στροφή είναι ένα ή δύο ημιτόνια πιο πάνω από την προηγούμενη. Επίσης, η πρώτη στροφή τραγουδιέται μονοφωνικά (*unisono*) και σταδιακά προτίθενται φωνές, ώστε η τελευταία στροφή να έχει την πιο πολύπλοκη διασκευή και να τραγουδιέται από τετράφωνη χορωδία.

Στο δεύτερο μέρος του μαθήματος, έγινε παρουσίαση του επόμενου σταδίου της χορογραφίας, όπου όσοι ήθελαν μπορούσαν να χορέψουν σε ζευγάρια. Έγινε ο χωρισμός σε ζευγάρια, παρουσιάστηκαν τα βήματα και έγιναν κάποιες επαναλήψεις για εμπέδωση. Αυτό το κομμάτι της χορογραφίας χορογραφήθηκε από τη μαέστρο με απλά βήματα, ώστε να είναι εύκολα κατανοητά και εφαρμόσιμα από την ομάδα.

- 7^η συνάντηση

Στόχοι του μαθήματος ήταν η επανάληψη και τελειοποίηση των προηγούμενων τραγουδιών και χορευτικών βημάτων και η διδασκαλία του τελευταίου τραγουδιού, *The way you look tonight*. Ωστόσο, δεν έγινε πρόβα χορού, καθώς η διδασκαλία του νέου τραγουδιού απαιτήσε πολύ περισσότερο χρόνο από τον προβλεπόμενο.

Το τραγούδι αυτό είναι σε μουσική φόρμα ABA (πρώτο μέρος, δεύτερο μέρος, πρώτο μέρος). Ξεκινά με *unisono* στο πρώτο μέρος, συνεχίζει στο δεύτερο μέρος με σόλο στις αντρικές φωνές, και το τρίτο μέρος (επανάληψη του πρώτου μέρους) αποδίδεται τρίφωνα. Στο τέλος κλείνει με μία μεγάλη και σχετικά απαιτητική *coda* (επίλογος). Συγκεκριμένα, το

¹² Kurt Weill (1900-1950): Γερμανός συνθέτης, που συνεργάστηκε στενά με τον Bertolt Brecht και έγραψε ένα νέο επαναστατικό είδος όπερας. Έγινε Αμερικανός πολίτης, όταν μετακόμισε στις ΗΠΑ, κυνηγημένος από το Ναζιστικό καθεστώς για τις πολιτικές και μουσικές του απόψεις (Brittanica, 2023).

τραγούδι θα μπορούσε να έχει τελειώσει πολύ νωρίτερα, γύρω στα 15 μέτρα, ωστόσο ο συγκεκριμένος ενορχηστρωτής έχει επιλέξει να επαναλάβει άλλες 4 φορές την τελευταία φράση, προκειμένου να φτάσει στο τέλος σε μία αποκορύφωση.

Η συγκεκριμένη φόρμα (ABA) είναι κλασική φόρμα, συναντάται σε σονάτες και μέρη συμφωνικών έργων.

Μεταξύ της 7^{ης} και της 8^{ης} συνάντησης πραγματοποιήθηκαν οι τέσσερις χωριστές πρόβες, για ενίσχυση των τεσσάρων φωνών.

- 8^η συνάντηση

Στόχος του μαθήματος ήταν να γίνει επανάληψη σε τραγούδια, που υπήρχε ακόμη αδυναμία και στη χορογραφία συνολικά. Συγκεκριμένα, τελειοποιήθηκαν τα ρυθμικά σχήματα στο *Take the 'A' train*, καθώς και το αρμονικό δέσιμο της Σοπράνο και της Άλτο στα δύο πρώτα τραγούδια. Στο δεύτερο μέρος του μαθήματος έγινε επανάληψη σε όλη τη χορογραφία.

Στο τέλος του μαθήματος, αποφασίστηκε η ενδυμασία της ομάδας για την παράσταση.

- 9^η συνάντηση

Το μάθημα αυτό ήταν το τελευταίο και ταυτόχρονα η γενική πρόβα για την παράσταση. Η συνάντηση αυτή πραγματοποιήθηκε στο χώρο, όπου θα γινόταν η παρουσίαση, ενώ διήρκεσε δύο ώρες. Παράλληλα έγιναν και δοκιμές όσον αφορά στο τεχνικό κομμάτι (μικρόφωνα, ήχος, στήσιμο κάμερας για την βιντεοσκόπηση).

2.1.1. Παρατηρήσεις σε σχέση με την πορεία της διδασκαλίας

Για κάθε μάθημα υπήρχε σαφές πλάνο διδασκαλίας με στοχοθεσία. Ωστόσο, το πλάνο αναμορφωνόταν ή προσαρμοζόταν ανάλογα με τις ανάγκες της ομάδας. Η διδασκαλία κάθε φωνής γινόταν αρχικά χωριστά μέσα στην πρόβα, ώστε να εμπεδωθεί, να διορθωθούν τυχόν λάθη και να γίνει εστίαση στα ιδιαίτερα προβλήματα, που αντιμετωπίζει η κάθε φωνή. Στη συνέχεια, τα τραγούδια αποδίδονταν από δύο φωνές ταυτόχρονα, και όταν το αποτέλεσμα ήταν ικανοποιητικό, δοκιμαζόταν η απόδοση των τραγουδιών από όλο το σύνολο. Σημαντικό

ρόλο έπαιξε η προετοιμασία των μελών, καθώς ο χρόνος της πρόβας ήταν περιορισμένος. Πολύ σημαντική ήταν επίσης η συμβολή του ντράμερ στην 9^η συνάντηση, ο οποίος έχοντας μεγάλη εμπειρία αυτού του είδους, βοήθησε στο να συντονιστεί πολύ καλύτερα το σχήμα των χορωδών δίνοντας ρυθμό.

Η διδασκαλία της χορογραφίας πραγματοποιήθηκε, προκειμένου οι χορωδοί να εξοικειωθούν βιωματικά και ολιστικά με τη μουσική της Swing. Κατά τη διδασκαλία του χορού χρησιμοποιήθηκε μετρονόμος. Στο πρώτο μάθημα ο ρυθμός ήταν αργός και η ταχύτητα αυξανόταν σε κάθε μάθημα (+10 bpm κάθε φορά), μέχρι να επιτευχθεί η επιθυμητή ταχύτητα. Αυτό ήταν πολύ βοηθητικό, γιατί οι χορωδοί-χορευτές είχαν τη δυνατότητα να εμπεδώσουν τις κινήσεις, προτού αυξηθεί η ταχύτητα στο επόμενο μάθημα.

Κατά τη διδασκαλία του χορού, έγινε προσπάθεια να αφομοιωθούν οι κινήσεις από όλη την ομάδα, καθώς και να ενισχυθεί η αυτοεκτίμηση των χορωδών-χορευτών. Είναι σημαντικό ο κάθε χορευτής και η κάθε χορεύτρια να νιώθουν άνετα και ωραία με το σώμα τους. Ακόμη υπήρξε εστίαση στην απόλαυση της όλης διαδικασίας εκμάθησης του συγκεκριμένου χορού από το σύνολο της ομάδας, ώστε να μην αισθάνεται κανείς καμία επιβάρυνση.

Για το τελευταίο μέρος της χορογραφίας, που ήταν χορός σε ζευγάρια, απαιτούνταν ιδιαίτερη πειθαρχία και συγκέντρωση, ώστε να γίνει εναρμόνιση του κάθε ζευγαριού, οι κινήσεις να είναι άρτιες, συγχρονισμένες και καλλιτεχνικές. Η μέθοδος της προοδευτικής αύξησης του ρυθμού (+10 bpm κάθε φορά στον μετρονόμο) λειτούργησε θετικά, ενώ γενικότερα η χορογραφία άρχισε να αποκτά ωραία ροή. Μετά από αρκετές επαναλήψεις και διορθώσεις, επιτεύχθηκε το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Σε κάθε στάδιο, η μαέστρος ρωτούσε τη γνώμη των μελών της ομάδας, τόσο όσον αφορά στην απόδοση των τραγουδιών όσο και στη χορογραφία. Αυτό λειτούργησε θετικά στην πορεία των μαθημάτων, ώστε τα μέλη της ομάδας να έχουν πιο ενεργή συμμετοχή, να παίρνουν πρωτοβουλίες και να κάνουν προτάσεις. Επίσης, ζητήθηκε η συναίνεσή τους για τη συμμετοχή τους στο χορό, αρχικά στο solo κομμάτι και στη συνέχεια στο χορό σε ζευγάρια. Ενδιαφέρον είναι, ότι όλα τα μέλη ανεξαρτήτως φύλου ή ηλικίας δέχτηκαν να συμμετέχουν, και απέδωσαν με ενθουσιασμό τη χορογραφία.

2.2. Παρουσίαση του project – Παράσταση

Η παράσταση πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα εκδηλώσεων του Μουσικού Σχολείου Πειραιά και διήρκησε περίπου μία ώρα συνολικά. Κατά την τελική παράσταση – παρουσίαση του project, επιλέχθηκε από όλη την ομάδα ενιαία ενδυμασία (μαύρα ρούχα), προκειμένου να υπάρχει ομοιομορφία, ενώ ο/η κάθε χορωδός φόρεσε ένα διαφορετικό αξεσουάρ κόκκινου χρώματος, δικής του/της επιλογής. Πριν την παράσταση, προηγήθηκε ζέσταμα της φωνής και του σώματος για μισή ώρα.

Στο Παράρτημα II είναι η αφίσα της εκδήλωσης και στο Παράρτημα III το Πρόγραμμα με τα αναλυτικά στοιχεία των τραγουδιών και του χορού, που παρουσιάστηκαν, καθώς και τα ονόματα των συντελεστών. Επίσης, έγινε βιντεοσκόπηση και τραβήχτηκαν φωτογραφίες της παρουσίασης (Παράρτημα IV – Φωτογραφικό υλικό). Όλα τα παραπάνω έγιναν με τη συναίνεση των μελών της ομάδας και των μουσικών.¹³

2.3. Αποτίμηση του project από το χορωδιακό σύνολο

Μετά την παράσταση, ζητήθηκε από τα μέλη της ομάδας να καταγράψουν τη γνώμη τους σε σχέση με τη διαδικασία των μαθημάτων και την παράσταση. Τα μέλη κατέγραψαν και έστειλαν ηλεκτρονικά τις υποκειμενικές κρίσεις τους, που συλλέχθηκαν και κωδικοποιήθηκαν από τη μαέστρο.

Σημαντικό για το σύνολο της ομάδας ήταν, ότι αυτή η μουσική ήταν για αυτούς/αυτές ένα καινούργιο είδος. Η Swing δεν είναι ένα συνηθισμένο είδος μουσικής στην Ελλάδα. Η ενασχόληση με αυτήν αποτελεί πρόκληση και εγείρει το ενδιαφέρον της χορωδιακής κοινότητας, τόσο λόγω των ρυθμικών της ιδιαιτεροτήτων όσο και λόγω της ιστορικής της αξίας. Μέσα από τη διαδικασία του project, οι χορωδοί γνώρισαν έναν ολόκληρο νέο μουσικό κόσμο. Σε σχέση με αυτό, ενδεικτικά η Χορωδός 1 είπε: «Δεν είχα ξανακάνει τέτοιο ρεπερτόριο, ούτε είχα χορέψει ποτέ έτσι και ειλικρινά ήταν πολύ διασκεδαστικό και όμορφο». Επίσης, η Χορωδός 3 ανέφερε: «Αν και το ρεπερτόριο δεν μου ήταν γνωστό, μπόρεσα να ανταπεξέλθω με την καθοδήγηση της μαέστρου. Ήταν μία όμορφη και πρωτόγνωρη εμπειρία». Μάλιστα, ο Χορωδός 10 ανέφερε ότι ήθελε να ασχοληθεί με αυτό το

¹³ Η βιντεοσκόπηση της παρουσίασης θα παραδοθεί μαζί με την παρούσα εργασία. Ο εξοπλισμός της ηχογράφησης περιείχε Zoom H6: X-Y στερεοφωνική τεχνική, η οποία στήθηκε πάνω στη σκηνή στοχεύοντας περισσότερο στη χορωδία.

είδος από καιρό και μέσω του project τού δόθηκε η ευκαιρία να έρθει σε μία πρώτη επαφή. Τέλος, η Χορωδός 5 επεσήμανε:

Ήταν ένα πολύ ενδιαφέρον ερέθισμα, και ηχητικά και αισθητικά, με δεδομένο ότι αυτό το είδος μουσικής δεν είναι διαδεδομένο στη χορωδιακή κουλτούρα της χώρας μας. Η παράσταση αυτή, πέραν από το γεγονός πως ήταν ενδιαφέρουσα, έσπασε τη μονοτονία του κλασικού ρεπερτορίου, που έχω τραγουδήσει τα τελευταία 10 χρόνια».

Σημαντική διαπίστωση του συνόλου της ομάδας ήταν η συμβολή του project στη σύσφιξη σχέσεων μεταξύ των μελών. Αυτό επετεύχθη σε δύο επίπεδα. Κατ' αρχάς, όλοι/όλες ένιωσαν την ελευθερία να εκφράσουν άφοβα τη γνώμη τους. Ταυτόχρονα, η υπόλοιπη ομάδα έγινε ανοιχτή στη διαφορετική γνώμη, έτσι ώστε σταδιακά να καλλιεργηθεί κλίμα ελευθερίας και αποδοχής. Ο αυτοσχεδιασμός, ως συστατικό στοιχείο της Swing, συνέβαλε στο να νιώσουν οι χορωδοί πως είχαν ερμηνευτική ελευθερία και πως δουλεύουν σε οικείο και δεκτικό περιβάλλον. Ενδεικτικά, η Χορωδός 6 ανέφερε: «Η καθοδήγηση και το ρεπερτόριο μάς έδωσαν μεγάλο περιθώριο ερμηνευτικής ελευθερίας, το οποίο απογείωσε την παράσταση».

Κατά δεύτερον, είχαν την ευκαιρία να γνωριστούν καλύτερα και να επικοινωνήσουν βαθύτερα μεταξύ τους. Σε αυτό συνέβαλε αποφασιστικά και η διδασκαλία του χορού, αφού όλα τα μέλη χόρεψαν με όλα τα υπόλοιπα κατά τη διάρκεια των προβών. Αυτό έγινε με τις οδηγίες της μαέστρου, προκειμένου να δοθεί ακριβώς αυτή η ευκαιρία για συνεργασία σε όλα τα μέλη μεταξύ τους. Η Χορωδός 1 ανέφερε χαρακτηριστικά: «Γνώρισα ποιοτικά τους ανθρώπους».

Η επιλογή του ρεπερτορίου, επίσης, σχολιάστηκε θετικά από τα μέλη του συνόλου. Παρόλο που το είδος δεν ήταν γνωστό στην πλειοψηφία των χορωδών, χαρακτήρισαν το ρεπερτόριο ως «διασκεδαστικό», «ενδιαφέρον», «διαφορετικό και καινούργιο», ενώ σε σχέση με τα τραγούδια που ήταν πιο γνωστά στο ευρύ κοινό ανέφεραν ότι αυτά τα συγκεκριμένα τραγούδια ήταν τα πιο «όμορφα», τόσο για το κοινό όσο και για τους χορωδούς. Μάλιστα η Χορωδός 6 ανέφερε ότι «ο όγκος των τραγουδιών ήταν απόλυτα διαχειρίσιμος και η διδασκαλία πολύ βοηθητική».

Εξίσου θετική ήταν η αποτίμηση για την ένταξη του χορού στη διδασκαλία. Αν και στην αρχή υπήρχαν μέλη του συνόλου, που αντιμετώπισαν αυτήν την πρόταση με πιο μεγάλη

δυσπιστία, τελικά συμμετείχαν, δηλώνοντας στο τέλος ότι «το γεγονός ότι μπορέσαμε να συμμετάσχουμε και μέσω του χορού, έκανε την όλη διαδικασία ακόμη πιο ευχάριστη και διασκεδαστική» (Χορωδός 3). Ακόμη και οι Χορωδοί μεγαλύτερης ηλικίας, που αρχικά είχαν περισσότερες αμφιβολίες σε σχέση με τη συμμετοχή τους, τελικά δικαιώθηκαν από την επιλογή τους να συμμετέχουν και σε αυτό το κομμάτι. Χαρακτηριστικά, η Χορωδός 12 είπε: «Η εμπειρία του χορού ήταν απελευθερωτική και λυτρωτική».

Η δουλειά της μαέστρου αποτιμήθηκε θετικά από το σύνολο. Ενδεικτικά, η Χορωδός 3 ανέφερε ότι «η καθοδήγηση της μαέστρου ήταν σαφής και κατανοητή», ενώ η Χορωδός 4 την χαρακτήρισε «άρτια». Ο Χορωδός 7 ανέφερε ότι «η μαέστρος ήταν κατατοπιστική και οι χορωδιακές και ρυθμικές απαιτήσεις διευθετήθηκαν χωρίς ιδιαίτερο κόπο. Δεν υπήρξε πίεση και όλα κύλησαν ομαλά». Τέλος, ο Χορωδός 8 έγραψε ότι «η μαέστρος βοήθησε, ώστε να εγκλιματιστούμε άμεσα στο συγκεκριμένο είδος, τόσο στο μουσικό όσο και στο χορευτικό κομμάτι. Διέθεσε όσο χρόνο χρειαζόμασταν, ώστε να βγάλουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα».

Η διαδικασία στο σύνολό της άφησε θετική εντύπωση σε όλα τα μέλη της χορωδίας. Όλοι/όλες δήλωσαν ότι συμμετείχαν με όρεξη και ενθουσιασμό, ότι ήταν μία ευχάριστη εμπειρία, τόσο κατά τη διάρκεια των προβών, όσο και κατά την παράσταση. Ενδεικτικά, ο Χορωδός 7 έγραψε: «Τόσο στις πρόβες όσο και στην παράσταση υπήρχε καλή διάθεση και ευθυμία και όλοι εισπράξαν ευχάριστα συναισθήματα», ενώ η Χορωδός 2 έγραψε: «Είχα πολύ καιρό να περάσω τόσο ωραία και να διασκεδάσω».

Πολλοί/πολλές από τους/τις χορωδούς δήλωσαν είτε γραπτά είτε προφορικά, ότι η Swing είχε γίνει πια μέρος της καθημερινότητάς τους. Άρχισαν να τραγουδάνε τις μελωδίες, να αναζητούν περαιτέρω πληροφορίες, να συζητούν για το θέμα με άλλους ανθρώπους. Δύο εξ αυτών δήλωσαν ότι θέλουν να γνωρίσουν καλύτερα το είδος και θα επιδιώξουν να γραφτούν σε σχολή εκμάθησης χορού Swing, παρόλο που δεν είχαν ασχοληθεί ξανά με το χορό. Συμπερασματικά, η επαφή με τη Swing ήταν μία θετική εμπειρία για τα μέλη του χορωδιακού συνόλου και τους άνοιξε νέους ορίζοντες γνώσης και έκφρασης.

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Για τη γράφουσα-μαέστρο το project αποτέλεσε πηγή βαθύτερης κατανόησης της ψυχολογίας γύρω από την εκπαίδευση και τις ανθρώπινες σχέσεις και ανάγκες. Ο συντονισμός ενός μουσικού συνόλου προϋποθέτει πολλές συνιστώσες, όπως πολύ καλή γνώση της μουσικής, ανάλυση των προβλημάτων σε μικρότερα, μικρά και σταθερά βήματα προόδου του συνόλου, αλλά και του κάθε μέλους ξεχωριστά, επιμονή και υπομονή. Σημαντικό είναι να υπάρχει διάθεση για συνεργασία, σεβασμός και αλληλοκατανόηση, ώστε να λύνονται όσο το δυνατόν καλύτερα τα μικρά ή μεγαλύτερα ζητήματα που προκύπτουν. Ο συντονισμός κινήσεων με όλους τους συντελεστές είναι βασική εργασία ενός καθοδηγητή, που οφείλει να δείχνει κατανόηση, επαγρύπνηση, ετοιμότητα και ενσυναίσθηση.

Εκφράστηκε εξ αρχής από την ομάδα η επιθυμία για βαθύτερη γνωριμία με το είδος. Για το λόγο αυτό, σε κάθε μάθημα εκτός από τη διδασκαλία των τραγουδιών ή της χορογραφίας, γινόταν αναφορά σε ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα της Swing. Η σφαιρική και βαθιά γνώση γύρω από το είδος της Swing μουσικής, το ιστορικό πλαίσιο, στο οποίο αναπτύχθηκε η μουσική αυτή, η βιογραφία των κύριων εκπροσώπων της και άλλα στοιχεία σχετικά με τη μουσική αυτή, βοήθησαν πολύ τους/τις χορωδούς στο να κατανοήσουν τη σημασία όσων τραγουδούσαν και να εμβαθύνουν στη Swing. Οι χορωδοί-χορευτές, όταν γνώρισαν καλύτερα το συγκεκριμένο είδος και άρχισαν να εξοικειώνονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, πήραν πρωτοβουλίες, έκαναν προτάσεις, εξέφραζαν ελεύθερα την άποψή τους. Αυτό ενισχύθηκε από τη διαρκή ενθάρρυνση της μαέστρου, ώστε η εμπειρία αυτή να είναι κυρίως ευχάριστη, εκτός από δημιουργική, αλλά και για να γίνει κατανοητό ότι ο αυτοσχεδιασμός και η πρωτοβουλία είναι βασικά συστατικά της Swing. Οι πρωτοβουλίες των χορωδών-χορευτών έγιναν στο πλαίσιο και σύμφωνα με τους ρυθμικούς κανόνες της Swing, γεγονός που επιβεβαίωσε την καλή κατανόηση της μουσικής από την ομάδα.

Επιπλέον, η εκμάθηση και κατανόηση των ρυθμικών μοτίβων της Swing ενισχύθηκε από την εκμάθηση των χορευτικών κινήσεων και αντίστροφα. Η χορογραφία αποτέλεσε ψυχαγωγική διαδικασία για όλους/όλες και παρατηρήθηκαν τα ψυχοσωματικά οφέλη του χορού, ακόμη και στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, που συμμετείχαν. Η διδασκαλία του χορού συνέβαλε, επίσης, στην περαιτέρω ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των μελών της ομάδας. Η κοινωνική αλληλεπίδραση των μελών μέσω του χορού δημιούργησε κλίμα αλληλοβοήθειας και αλληλοσυμπάρστασης σε όλα τα στάδια της διδασκαλίας, καθώς όλα

τα μέλη ήρθαν σε επαφή μεταξύ τους. Αυτό επιτεύχθηκε μέσω της επιλογής της μαέστρου να εναλλάσσονται τα χορευτικά ζευγάρια.

Σε σχέση με τη διδασκαλία του χορού συγκεκριμένα, η σταδιακή αύξηση του ρυθμού, μέχρι την επίτευξη της επιθυμητής ταχύτητας, αποτέλεσε αποδοτική τακτική διδασκαλίας. Πρόκειται ουσιαστικά για άσκηση σταδιακής αύξησης της δυσκολίας, αφού στους πιο αργούς ρυθμούς, οι χορευτές ήταν ευκολότερο να συντονίσουν μελωδία και ρυθμό με κίνηση. Η σταδιακή αύξηση του ρυθμού έδωσε την ευκαιρία για περισσότερες πετυχημένες επαναλήψεις, γεγονός, που ενίσχυσε την αυτοεκτίμηση των χορευτών.

Το συγκεκριμένο χορωδιακό σύνολο ήταν αρκετά έμπειρο σε θέματα χορωδίας, αφού οι περισσότεροι χορωδοί μπορούσαν να διαβάζουν παρτιτούρα και συμμετείχαν σε χορωδιακά σύνολα και παραστάσεις πάνω από πέντε έτη. Το γεγονός ότι οι περισσότεροι ήταν ήδη έμπειροι χορωδοί βοήθησε σημαντικά στο να αντιληφθούν πολύ γρήγορα τους νέους ήχους της Swing, να τους αποδώσουν όσο το δυνατόν καλύτερα, να μπορέσουν να συντονιστούν, να είναι συνεπείς και να κατανοούν εύκολα, όσα δίδασκε η μαέστρος. Εάν το χορωδιακό σύνολο δεν είχε προηγούμενη εμπειρία, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να ανταπεξέλθει στις ανάγκες του project σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Πιθανόν να χρειαζόταν ο διπλάσιος χρόνος. Αυτό, όμως, δεν ισχύει για τη διδασκαλία του χορού, όπου το σύνολο των μελών της ομάδας ήταν αρχάριοι.

Επίσης, πολύ βοηθητική ήταν η συμβολή των τριών μουσικών, του πιανίστα σε όλες τις πρόβες και των δύο ακόμη μουσικών στη γενική πρόβα και στην παράσταση. Οι τρεις μουσικοί ήταν έμπειροι στη Swing, γεγονός που διευκόλυνε στο συντονισμό τους, ενώ αυτοί με τη σειρά τους έδωσαν ρυθμό και βοήθησαν στο τελικό αποτέλεσμα.

Εξίσου βοηθητικές στην εκτέλεση του συγκεκριμένου project ήταν οι χωριστές πρόβες. Οι πρόβες ανά φωνή (Άλτο, Σοπράνο, Μπάσο και Τενόρο) ήταν αναγκαίες και συνέβαλαν στην τελειοποίησή τους, με ταυτόχρονη αξιοποίηση στο μέγιστο του διαθέσιμου χρόνου.

Σε κάθε φάση του καλλιτεχνικού αυτού εγχειρήματος, γινόταν συζήτηση με τους χορωδούς-χορευτές σχετικά με την άποψη τους για καθετί, που τους αφορούσε, αλλά και γενικότερα για τον τρόπο παρουσίασης, τις τεχνικές και καλλιτεχνικές λεπτομέρειες. Η άποψή τους εμπλούτιζε την καλλιτεχνική απόδοση και ενίσχυε την αίσθηση της ομαδικότητας, με αποτέλεσμα να νιώθουν συνδημιουργοί, πραγματικοί συντελεστές της όλης διαδικασίας και όχι απλοί εκτελεστές των οδηγιών της μαέστρου. Με αυτόν τον τρόπο

αναπτύχθηκε η πρωτοβουλία, ο αλληλοσεβασμός και βελτιώθηκε η αυτοεκτίμηση και η αυτοπεποίθηση όλων. «Η μαέστρος μάς βοήθησε να βγάλουμε το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα», ανέφερε ο Χορωδός 8, δηλώνοντας με αυτόν τον τρόπο έμμεσα, ότι το εγχείρημα αυτό, μπορεί να ξεκίνησε στο πλαίσιο της Διπλωματικής Εργασίας της γράφουσας, όμως αγκαλιάστηκε από όλα τα μέλη του χορωδιακού συνόλου ως δική τους υπόθεση και στόχος.

Συνολικά, επιτεύχθηκαν οι αρχικοί στόχοι του project, δηλ. τα μέλη συνδέθηκαν και συνεργάστηκαν, ένιωσαν αυτοπεποίθηση και δημιουργικότητα ανεξαρτήτως ηλικίας και φύλου, γνώρισαν την ιστορία και τα χαρακτηριστικά ενός είδους με το οποίο έρχονταν για πρώτη φορά σε επαφή, και απέδωσαν ολοκληρωμένα και σε ικανοποιητικό βαθμό τόσο χορωδιακά όσο και χορευτικά, όσα είχαν διδαχθεί.

Θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρον να επαναληφθεί το παραπάνω project, για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, με συνεντεύξεις και καταγραφή ψυχομετρικών δεδομένων πριν και μετά από την έναρξη των προβών ή από μία παράσταση. Ενδιαφέρον θα είχε επίσης, να εφαρμοστεί σε σύνολα διαφορετικών ηλικιακών ομάδων, ώστε να διαπιστωθεί η ανταπόκριση των συμμετεχόντων στη Swing, αλλά και η επίδραση της μουσικής αυτής σε κάθε ηλικιακή ομάδα. Για παράδειγμα, θα μπορούσαν να διαπιστωθούν οι διαφορές ανάμεσα σε αμιγείς ομάδες εφήβων και ενηλίκων ή σε μεικτές ομάδες (π.χ. γονέων και παιδιών/εφήβων).

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στις κοινές μουσικές δράσεις δημιουργείται έντονα το αίσθημα του ανήκειν και του κοινού σκοπού, τα οποία με τη σειρά τους συμβάλλουν στην πνευματική και σωματική υγεία ατόμων και ομάδων (Schipper & Bartleet, 2013). Αυτές οι θετικές επιδράσεις γίνονται ιδιαιτέρως ορατές μέσα από την ενασχόληση με τη Swing, καθώς είναι από τη φύση της η μουσική της αποδοχής, που δημιουργεί ψυχική ανάταση και ευφορία. Παράλληλα, ενισχύει το αίσθημα της κοινότητας, της συμμετοχής και βοηθά στην κοινωνικοποίηση. Το γεγονός αυτό ήταν καταλυτικό για την πορεία του project. Οι συμμετέχοντες/ουσες βίωσαν θετικά συναισθήματα κατά τη διαδικασία αυτή, αυτενέργησαν, αλλά και έδρασαν συλλογικά.

Συμπερασματικά, η εμπειρία από την επαφή με τη μουσική και το χορό Swing δημιούργησε σε όλους/όλες τους/τις συμμετέχοντες/ουσες του project το αίσθημα της εγγύτητας και της ισότιμης συνεργασίας. Η συμμετοχή στις πρόβες ήταν εξίσου σημαντική με την παράσταση, καθώς όλοι οι συμμετέχοντες επιζητούσαν ένα άρτιο καλλιτεχνικό αποτέλεσμα. Άλλωστε, η μουσική Swing από τη φύση και την ιστορία της είναι φορέας ελευθερίας, σεβασμού στην διαφορετικότητα και στην πρωτοβουλία της έκφρασης.

Η Jazz ξεκίνησε ως έκφραση των Αφροαμερικανών, όμως αγκάλιασε όλους τους πολιτισμούς με τους οποίους ήρθε σε επαφή. Ένωσε τους Αφροαμερικανούς με τους λευκούς Αμερικανούς, πολλοί εκ των οποίων είχαν μεταναστευτικό υπόβαθρο, και έφεραν τη δική τους μουσική παιδεία στη Swing. Όλα αυτά έγιναν αποδεκτά και ενσωματώθηκαν. Αντίστοιχα η Swing αγκαλιάστηκε από όλον τον κόσμο, γιατί ακριβώς εκφράζει την αποδοχή στην διαφορετικότητα, τη συνεργασία, την ελευθερία της έκφρασης, και τη χαρά της δράσης για έναν κοινό στόχο, όπου δεν χωρά ο ρατσισμός, η ξενοφοβία και η μισαλλοδοξία. Αντιθέτως, όλα τα στοιχεία γίνονται αποδεκτά και εντάσσονται σε έναν κοινό σκοπό.

Η μουσική ενασχόληση στην κοινότητα αποτελεί το μέσο για την βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας των τοπικών κοινοτήτων, αλλά και του συνόλου της κοινωνίας (Yerichuk, 2014), ενώ συντελεί στην ενσωμάτωση κοινωνικά αδύναμων ομάδων, όπως για παράδειγμα μεταναστών και προσφύγων (Κοκκίδου, 2019). Για αυτό το λόγο, και μέσα σε μια περίοδο, όπου η αποδοχή του διαφορετικού είναι παραπάνω από επείγουσα, η ενασχόληση με τη Swing, είναι σημαντική και έχει πολλά οφέλη να προσφέρει, τόσο στο άτομο, όσο και στην κοινωνία στο σύνολό της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ascenso, S., Perkins, R., Atkins, L., Fancourt, D., & Williamon, A. (2018). Promoting well-being through group drumming with mental health service users and their carers. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 13(1), 1484219. <https://doi.org/10.1080/17482631.2018.1484219>
- Back, L. (1997). Nazism and the Call of the Jitterbug. Στο H. Thomas (επιμ.), *Dance in the City*, 175-197. St. Martin's Press New York.
- Bindas J. K. (2021). *Swing, that Modern Sound*. University Press of Mississippi.
- Blair, S. (2003) What is swing? www.usaswingnet.com/what_is_swing.htm
- Bruin, N, Doan, JB, Turnbull, G. (2010). Walking with music is a safe and viable tool for gait training Parkinson's disease: the effects of a 13-week feasibility study on single and dual task walking. *Parkinson's Disease. Hindawi*, 483530, 1–9. <https://doi.org/10.4061/2010/483530>
- Callahan, J. L. (2005). 'Speaking a secret language': West Coast Swing as a community of practice of informal and incidental learners. *Research in Dance Education*, 6(1-2), 3-23. <https://doi.org/10.1080/14617890500372974>
- Carter, T. (Director). (1993). *Swing Kids* [Film]. Hollywood Pictures.
- Cohen, G., Perlstein, S., Chapline, J., Kelly, J., Firth, K., & Simmens, S. (2007). The Impact of Professionally Conducted Cultural Programs on the Physical Health, Mental Health, and Social Functioning of Older Adults—2-Year Results. *Journal of Aging, Humanities, and the Arts*, 1(1-2), 5-22. <https://doi.org/10.1080/19325610701410791>
- Crosby, J. F., & Moss M. (2014). Jazz Dance from Emancipation to 1970. Στο L. Guarino & W. Oliver (επιμ.), *Jazz Dance: A History of the Roots and Branches*, 45-58. University Press of Florida.
- Dawson, N. J. (2001). Can you sing jazz? Perception and appreciation of jazz music among African American young adults. Στο J. L. Conyers, Jr. (επιμ.), *African American jazz and rap: Social and philosophical examinations of black expressive behavior*, 201-210. McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Douglas, S. & Willatts P. (1994). The relationship between musical ability and literacy skills. *Journal of research in reading*, 17(2), 99-107. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.1994.tb00057.x>
- Flo, B. K., Matziorinis A. M., Skouras, S., Sudmann, T. T., Gold, C., Koelsch S. (2022). Study protocol for the Alzheimer and music therapy study: An RCT to compare the efficacy of music therapy and physical activity on brain plasticity, depressive symptoms, and cognitive decline, in a population with and at risk for Alzheimer's disease. *Plos One*, 17(6), e0270682. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0270682>
- Foulkes, E. (2021). An exploration into online singing and mindfulness during the COVID-19 pandemic for people with anxiety and/or depression. *International Journal of Community Music*, 14(2–3), 295–310. https://doi.org/10.1386/ijcm_00049_1

- Gagatsis, A. (2017). Jazz worlds/world jazz. *Ethnomusicology Forum*, 26(1), 142-144. <https://doi.org/10.1080/17411912.2016.1274664>
- Gembris, H. (2008). Musical Activities in the Third Age: An Empirical Study With Amateur Musicians. Στο K. Marjaren (Επιμ.), *Second European Conference on Developmental Psychology of Music*, 103–108. Roehampton University.
- Gómez-Ullate, M., & Trujillo, J. C. B. (2016). Much more than music: The cultural importance of estudiantinas–tunas and choirs as informal adult music schools and communitas. *Music Education Research*, 18(4), 387–398. <https://doi.org/10.1080/14613808.2016.1242563>
- Goodrich, A. (2019). Spending their leisure time: Adult amateur musicians in a community band. *Music Education Research*, 21(2), 174–184. <https://doi.org/10.1080/14613808.2018.1563057>
- Gridley, M. C. (2015). *Jazz-Πεύματα & Στυλ* (B. Κάντζολα-Σαμπατάκου, Μετάφρ.) Αρχιτέλαγος.
- Hargreaves, D. J. & North, A. C. (1999). The functions of music in everyday life: Redefining the social in music psychology. *Psychology of Music*, 27(1), 71-83. <https://doi.org/10.1177/0305735699271007>
- Hays, T. (2005). Well-being in later life through music. *Australasian Journal on Ageing*, 24(1), 28–32. <https://doi.org/10.1111/j.1741-6612.2005.00059.x>
- Hodges, D. (2005). Why Study Music?. *International Journal of Music Education*, 23(2), 111-115. <https://doi.org/10.1177/0255761405052403>
- Hodges, D. & O’Connell, D. (2005). The Impact of Music Education on Academic Achievement. Στο M. Luehrsen (Επιμ.), *Sounds of Learning: the Impact of Music Education*, 12-44. The University of North Carolina at Greensboro
- Hughes, J. R., Daaboul, Y., Fino, J.J., Shaw, G.L. (1998). The “Mozart Effect” on epileptiform activity. *Clinical Electroencephalography*, 29(3), 109-119. <https://doi.org/10.1177/155005949802900301>
- Jarrett, M. (1999). *Drifting on a read: Jazz as a model for writing*. State University of New York Press.
- Jimmie Lunceford and His Orchestra – Topic. (2019, Ιούλιος 1). *Tain't What You Do (It's the Way That Cha Do It)* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=IVuMZDDicjM>
- Κοκκίδου, Μ. (2019). Εμπύχωση στις ομαδικές μουσικές δράσεις: το κοινωνικό νόημα της μουσικής. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί*, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., 525–532, Ε.Ε.Μ.Ε.
- Κουτσουνίδου, Θ. (2008). Μουσική συνεργασία και δημιουργικότητα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: Έρευνα και διδακτική πράξη. *Μουσικοπαιδαγωγικά*, 6, 43-65.
- Maguire, M. (2017). Epilepsy and music: practical notes. *Practical Neurology*, 17(2), 86-95. <https://doi.org/10.1136/practneurol-2016-001487>

- Manning, F., & Millman, C. R. (2007). *Frankie Manning: Ambassador of Lindy Hop*. Temple University Press.
- Millman, C. R. (1998). Lindy hop. Στο S. J. Cohen (Επιμ.), *International Encyclopedia of Dance*, τ. 4, 201-203, Oxford University Press.
- Ogren, K. J. (1992). *The Jazz Revolution: Twenties America and the Meaning of Jazz*. Oxford University Press.
- Παπαδημητρίου, Σ. (1982). *Εισαγωγή στην Τζαζ* (4^η εκδ.). Διαγώνιος.
- Pacchetti, C., Mancini, F., Aglieri, R., Fundarò, C., Martignoni, E., Nappi, G. (2004). Active music therapy in Parkinson's disease: an integrative method for motor and emotional rehabilitation. *Psychosomatic Medicine*, 62(3), 386-393. <https://doi.org/10.1097/00006842-200005000-00012>
- Philipp, Z. (2009). The Social Effects of Jazz. *The York Review*, 6(1). <https://www.york.cuny.edu/english/writing-program/the-york-scholar-1/volume-6.1-fall-2009/the-social-effects-of-jazz>
- Rickson, D., (2021). Family members' and other experts' perceptions of music therapy with children on the autism spectrum in New Zealand: Findings from multiple case studies. *The Arts in Psychotherapy*, 75, 101833. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2021.101833>
- Robinson, B., J. (2001). Swing (ii). Στο S. Sadie (Επιμ.), *The New Grove: Dictionary of Music and Musicians*, τ. 24, (2^η εκδ.), 784, Oxford University Press.
- Σακαλάκ, Η. (2005). *Μουσικές Βιταμίνες: Στοιχεία Μουσικής Ιατρικής – Μουσικής Ψυχολογίας*. Faggoto.
- Σέρρη, Α. (1994). *Θέματα Μουσικής και Μουσικής Παιδαγωγικής*. Gutenberg.
- Schippers, H., & Bartleet, B. L. (2013). The nine domains of community music: Exploring the crossroads of formal and informal music education. *International Journal of Music Education*, 31(4), 454–471. <https://doi.org/10.1177/0255761413502441>
- Stearns, The story of Jazz. Oxford University Press; Revised ed. edition (September 15, 1970)
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). Benny Goodman. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/Benny-Goodman>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). Billy Strayhorn. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 12 Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/Billy-Strayhorn>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). Duke Ellington. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 5 Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/Duke-Ellington>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). George Gershwin. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 10 Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/George-Gershwin>

- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). Ira Gershwin. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 2 Ιουλίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/Ira-Gershwin>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). Kurt Weill. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 15 Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/Kurt-Weill>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2023). Luis Prima. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/biography/Louis-Prima>
- The Editors of Encyclopedia Britannica. (2020). Swing music. Στο *Encyclopedia Britannica*. Ανακτήθηκε 5 Ιουνίου, 2023, από <https://www.britannica.com/art/swing-music>
- Usner, E. M. (2001). Dancing in the past, living in the present: nostalgia and race in southern California neo-swing dance culture. *Dance Research Journal*, 33(2), 87-101. <https://doi.org/10.2307/1477806>
- Vulliamy, G. (1990). *Τζαζ & Μπλουζ* (Μ. Καραγιαννοπούλου, Μετάφρ.). Index.
- Wallmann H., Gillis C., Alpert P., & Miller S. (2009). The effect of a Senior Jazz Dance Class on Static Balance in Healthy Women over 50 Years of Age: A Pilot Study, *Biological Research for Nursing*, 10(3), 257-266. <https://doi.org/10.1177/1099800408322600>
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511803932>
- Wheaton, J. (1994). *All that jazz!* Ardsley House.
- Wilde, E. M. (2018). *Music, Education and ADHD An exploratory multiple case study*. [Doctoral dissertation, University College London]. UCL Institute of Education. <https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10070989>
- Zapata-Copete, J. A., Cordoba-Wagner, M. J., García-Perdomo, H. A. (2019). Role of Music in a Plastic Surgery Setting: A Systematic Review and Meta-analysis. *Association of Plastic Surgeons of India*, 52(2), 160-165. <https://doi.org/10.1055/s-0039-1696792>
- Zwerin, M. (2000). *Swing Under the Nazis: Jazz as a Metaphor for Freedom*. Cooper Square Press.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Παράρτημα Ι – Οι σύνδεσμοι, που δόθηκαν στην ομάδα για την προετοιμασία των τραγουδιών

Apex team. (2020, Οκτώβριος 15). *Sing, Sing, Sing SATB Cover - Louis Prima, Arr. Mark Brymer* [Video]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=TVZxlTwECM4&list=PLgwaPXBSWDDGjTPP81O6NeyVA0YpFEpHh&index=4&ab_channel=ApexTeam

BeJazzy vokalna skupina. (2017, Οκτώβριος 30). *It Don't Mean A Thing - D. Ellington, arr. Jay Althouse - vokalna skupina BeJazzy vocal group* [Video]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=dxWT8ANHyzE&list=PLgwaPXBSWDDGjTPP81O6NeyVA0YpFEpHh&index=1&ab_channel=BeJazzyvokalnaskupina

ChoiroftheSound. (2015, Μάιος 23). *Choir of the Sound: Mack the Knife* [Video]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=Rsr_VpcJKHk&list=PLgwaPXBSWDDGjTPP81O6NeyVA0YpFEpHh&index=3&ab_channel=ChoiroftheSound

MineolaFineArts. (2017, Μάρτιος 8). *Take the "A" Train* [Video]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=riD7pVt4yOQ&list=PLgwaPXBSWDDGjTPP81O6NeyVA0YpFEpHh&index=7&ab_channel=MineolaFineArts

Thomas Jomisko. (2022, Απρίλιος 28). *Manatee HS Spring Concert 2022 - They Can't Take That Away From Me - arr. Mark Hayes* [Video]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=McPmkd4qRoI&list=PLgwaPXBSWDDGjTPP81O6NeyVA0YpFEpHh&index=2&ab_channel=ThomasJomisko

Winnipeg Youth Chorus. (2022, Οκτώβριος 19). *The Way you Look Tonight* [Video]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=WrtAnu7a7tQ&list=PLgwaPXBSWDDGjTPP81O6NeyVA0YpFEpHh&index=5&ab_channel=WinnipegYouthChorus

Παράρτημα ΙΙΙ – Το πρόγραμμα της παράστασης

Θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς:

Την υπεύθυνη καθηγήτρια μου, κυρία Λένα Κοκκινόνη για όλη της την υποστήριξη από την αρχή έως το τέλος, καθώς και τις καθηγήτριες της κατεύθυνσης «Μουσική Παιδαγωγική και Ψυχολογία της Μουσικής», κα Ακογιάννη, κα Διονυσίου και κα Εμμετσόγλου.

Την μαίστρο του φωνητικού σύνολου «Καλλιτεχνήματα», κυρία Μαρία Μιχαλοπούλου για την παραχώρηση της χωροδίας της για τις ανάγκες της πινακικής μου, καθώς και όλα τα παιδιά που συμμετείχαν σε αυτό και αφιέρωσαν τον πολύτιμο χρόνο τους για τις πρόβες μας.

Την κα Χριστίνα Καλλιμαρίδου και τον κ. Δημήτριο Παριανό για τις γνώσεις που μοιράστηκαν μαζί μου στην τέχνη της «Διδασκαλίας».

Τους υπέροχους και ταλαντούχους μουσικούς κ. Λυκοθανάση, κ. Μπέλλο και κ. Πολύζο που δέχτηκαν αμέσως και πρόθυμα να συμμετάσχουν.

Τους καταπληκτικούς χορευτές για την πολύτιμη βοήθεια τους στην εκμάθηση της χορογραφίας, κ. Αντώνη Κριωνά, κ. Βασίλης Παλλάτος και κ. Γιώργο Παπαευσταθίου.

Το Μουσικό Σχολείο Πειραιά για την παραχώρηση του χώρου και φυσικά τον καθηγητή μου κ. Θεόδωρο Γιατρά που με έχει στηρίξει και με στηρίζει σε πολλά κομμάτια της ζωής μου.

Το φανταστικό, ταίριαστο δίδυμο για την μαγνητοσκόπηση της παράστασης, κα Αλκμήνη Πέτρου – Χατζηπαναγιώτου (εικονολήπτρια) και κα Ιωάννη Πετρίδου (ηχολήπτρια).

Τον δημιουργικό συμφοιτητή μου κ. Γεώργιο Παπασπύρου για την πολύτιμη βοήθειά του στην δημιουργία της αφίσας και του προγράμματος.

Όλους τούς που ήρθατε σήμερα εδώ, οπότε παίρνετε μέρος στην πινακική μου αλλά και μου δίνετε δύναμη και χαρά στο τέλος αυτού του ακαδημαϊκού μου κύκλου.

*Μια συνάντηση...
ξεφύγει από's Swing!*

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ
Νικολέτας – Αναστασίας
Γιαμά

Φωνητικό σύνολο
Καλλιτεχνήματα

Πιάνο
Αλέξανδρος Λυκοθανάσης

Ντραμς
Στραφίμ Μπέλλος

Κοντραμπάσο
Σάκης Πολύζος

**02
04
2023**

12:00 Αμφιθέατρο Μουσικού
Σχολείου Πειραιά

~ Συμμετέχοντες ~

Μουσική διεύθυνση:
Γιαμά Νικολέτα – Αναστασία

Σοπράνο
Βέρδη Κατερίνα
Βουδούρη Ρέα
Γιατρά Νίνα
Κουτσούκου Μαρία – Αλίκη
Νηστευτοπούλου Μαρία

Άλτο
Αλευρομάγειρα Σοφία
Αμπαδά Δέσποινα
Ασιατίδου Ζίτα
Δρομπόνη Κωνσταντίνη
Ζορτίδου Βαρβάρα
Ιωαννίδη Μαρία
Καρβελά Μαριλένα
Περδικάρη Ιωάννα

Τενόροι
Παλιόγλου Θεόδωρος
Σέλα Χρήστος

Μπάσοι
Βιδάλης Ανδρέας
Καρανίκας Ανδρέας
Λουλούδης Ραφαήλ

Πιάνο
Λυκοθανάσης Αλέξανδρος

Ντραμς
Στραφίμ Μπέλλος

Κοντραμπάσο
Σάκης Πολύζος

~ Πρόγραμμα ~

Sing sing sing
Μουσική και Στίχοι: Louis Prima,
Μεταγραφή: Mark Brymer

Take the "A" train
Μουσική και Στίχοι: Billy Strayhorn

It don't mean a thing
Μουσική: Duke Ellington, Στίχοι: Irving Mills,
Μεταγραφή: Jay Althouse

They can't take that away from me
Μουσική: George Gershwin, Στίχοι: Ira Gershwin,
Μεταγραφή: Mark Hayes

The way you look tonight
Μουσική: Jerome Kern, Στίχοι: Dorothy Fields,
Μεταγραφή: Kirby Shaw

Mack the knife
Μουσική: Kurt Weill, Αρχειοί γερμανικοί στίχοι: Bertolt
Brecht, Αγγλικοί στίχοι: Mark Blitzstein, Μεταγραφή: Kirby
Shaw

Χορογραφία "Shim Sham"
Μία ιστορική χορογραφία η οποία χορεύεται από το 1920 στην
Αμερική έως και σήμερα σε όλον τον κόσμο από την χορευτική
swing κοινότητα!

Παράρτημα IV – Φωτογραφικό υλικό

Πρόβα χορού

Στιγμιότυπο από την παράσταση